Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 26 (10318) | 1977 чылдың февраль 1, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

А Ж Ы Л Ч Ы Н АТ-АЛДАРНЫҢ ХЕРЭЭ

БУДАПЕШТ. (СЭТА-ның корреспондентизи). Чепельдиң металлургия болгаш машина тудуг комбинадында бо хүннерде сагыш-сеткилдиң улуг өдүрлүүшкүнү болган. Венгр Улус Республиканың социалистиг аар үлетпүрүнүң баштайгызының составында кирип турар заводтуң цехтеринде СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң байыр чедириишкинин улуг сонуургал-биле чугаалажып көрген. Ол коллектив Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга алдар болдурган Бүгү-венгр социалистиг чарыштың эгелекчизи болган.

Ол кайгамчыктыг эгелекчи санал «Кызыл Чепельдиң» социалистиг күш-ажылдың 2300 бригадаларының болгаш бүдүрүлге коллективтериниң төлөлекчилериниң слёдунга үнүп келген. Станок тудуунуң заводунуң ажылчыннарының өмүнээзинден чүве чугаалааш, «Тайбың» деп бригаданың удуртуучузу Й. Хорват Улуг Октябрьның юбилейин чаа чедиишкиннер-биле уткуур, Совет Эвилелинге дерилгелерни садарының планын хуусаа бетинде күүседир деп саналдаан.

ЧАА ЭГЕЛЭЭШКИННИ ДЕТКИИР

ШАЛЫПЧЫ ЁЗУ-БИЛЕ

«Тыва кобальт» комбинаттың, Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезинин, № 3 АТБ-ниң коллективтериниң үндүрген кыйгырыын таныжып, чугаалашкаш, Тыва автооруктар тудуунуң болгаш ажыглалының бүдүрүлге эргелелиниң бүдүрүлгелериниң коллективтери ук кыйгырыгны изин-биле чүүлдүгүнүп, деткип турар.

Республиканың орукчулары 1976 чылды бадай эвес дооскан. Керээлиг ажылдар планы күүсеттинген, оруктарның планда көрдүнген капитал, ортумак септелгелери кылдыынган, автооруктарны ажыглалга киирериниң, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планнары ажыр күүсеттинген.

Онгу беш чылдың ийиги чылында бистиң мурнувуста улам нарын, улуг сорулга салдынган.

Ол сорулгаларны күүседир дээш бүгү коллективтерден, бригадалардан, харын-даа ажылчын кижи бүрүзүнден каш дакпыр күженишкиннинг ажылдаары негеттинер. Шак ынчаар ажылдаар ужурлуг бис деп чүвени орукчудар бедик харыысалгалым-биле угаан билип, участок, эргелел бүрүзү бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган ажылдан турар.

Ынчангаш бистер «Тыва кобальт», Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезинин, № 3 АТБ-ниң коллективтериниң эгелекчи санаалдарын деткиишаан, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюн толептиг уткуур дээш шалыпчы эзлчегге кирбишаан, ай бүрүзүн, неделя бүрүзүн шалыпчы кылдыр чарлаарын саналдап, республиканың тудуг, транспорт организациялары-ның ажылчын коллективтерин кыйгырып тур бис.

Республиканың автооруктарын тудуунуң болгаш ажыглалының бүдүрүлге эргелелиниң начальниги.

Улуг Октябрьның 60 чылынга уткуштур

ЧАШ МАЛДЫ БҮРҮН АЛЫР

Ийи дакпыр орденниг Тыва АССР-ниң малчыннарында эң-не чымыштыг болгаш харыысалгалыг үе — хой оолдаашкыны эгелээн. 1977 чылда хой бажын өстүрер болгаш дүк бүдүрер талазы-биле планныг онаалдаларның база социалистиг хүлээлгелериниң күүселдези бо кампанияны канчаар эрттиргенивистен база улуг хамааржыр.

Республиканың хойжулары Киев областың мал ажылдыгларының эш Л. И. Брежневке чагаазын, аңаа харыны, СЭКП Төп Комитединиң бүгү совет улуска Чагаазын деткип, кыштаглаашкынны организастыг эрттирер, хой бүрүзүнүң хураганын бүрүн ажаап алыр дээш Бүгү-эвилел социалистиг чарыында хей-аъттыг киржип турарлар.

Төрээн хойларның баш саны бо хүннерде 99,8 мун ажа берген. Ол дээрге эрткен чылдың бо үезинден барык ийи катап ажып турар. Хойну кыжын хураганнадыр аргаже ажыл-агыйларның калбаа-биле шилчип турарының көскү бадыткалы ол. Ук арганы Эрзин район ажыглааш, онгу беш чылдың баштайгы чылында төрүүр чүс хойга онааштыр 102 хураганны алган. Мөнгүн-Тайга — 80, Өвүр—76 хураганны чүс хойдан-на ап, Эрзинден 13—17 баш ылгалдыг болган. Чамдык колхозтар болгаш совхозтар хой бүрүзүнден-не хураган ап болурунуң бо аргазынче шилчиирин соңгаарладып турар. Ылаңгыя амгы үеде үүгле бир мун ажыг, эрткен чылдагызындан ийи катап эвээш хой төрээн Таңды районунуң ажыл-агыйлары ындыг.

Бо хүннерде республиканың колхозтарында болгаш совхозтарында 99,5 мун хураган менди доругуп турар. Чөөн-Хемчик, Өвүр, Бии-Хем районнарда чаш мал ажаап алыр ажыл өске районнардан эки, хураганнарның саны төрээн хойларныыдан эвээш эвес. А Эрзинде «Коммунизмче орук» колхоз, Чөөн-Хемчикте СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхоз чергелиг ажыл-агыйларның ийистээн хураганнары элээн хөй. Ол чедиишкин тарып босадылганы организастыг эрттиргени-биле, хой оолдаашкынынга хынамчалыг белеткенгени-биле болгаш амгы үеде чаңгыс-даа хураган ышкынмас дээш кичээнгейни бедиткени-биле тайылбырлаттынар.

Ынчалза-даа ындыг ажыл-агыйлар республикада хөй эвес. Чамдык колхозтар болгаш совхозтар бо харыысалгалыг кампанияга сула белеткенген. Кажаазы соок, өл, печказы ышталыр, сиген-ширбиижин четчир кылдыр сөөртүп албаан кыштаглар бо-ла таваржыр. Суг кудар доскаар, онгача туржук, дус безин чок коданнар бар. «Чодураа» колхозтуң суг сөөртүр сес машиназының үүгле чангызы шимчеп турар. Ында беш кудук база ажылдавастаан. «Кара-Хөл» колхозта Хертек Бак-Көктүң кыштаанда мал чеми төнген, а «Бай-Тал» совхозтуң Биче-Шуйда Иргит Биче-оолдуң коданында чаш хураганнар соок суг ишкеш аарып турар.

Бачым иште малчыннарже кичээнгей чер-черде ангы-ангы. Аъш-чем, одаар ыяш үзүктелип турар аалдар бар. Чамдык ажыл-агыйларда фонарь, тускай хеп чедишпес азы шуут чок. Сакманщиктерниң чурттаарынга болгаш ажылдаарынга таарымчалыг байдал тургустунмаап кыштаглар хөй. Ажыл-агый удуртукчулары, тускай эртемниглер малчыннарга ховар аалчылар болуп турар. Республикада 256 азы эрткен чылдагызындан үш катап хөй хураганның өлгени ол четпестерден дорт хамаарылгалыг. Ара салган хойларның саны база ол үеде-өзүнден кызырылбаан. Ам хураганнарны бүрүн камгалап алыр төлөөде, чүнү кылырыл?

Ажыл-агыйлар удуртукчулары, тускай эртемниглер, хойжулар болгаш сакманщиктер бот-харыысалганы бедидер херек. Чөөн-Хемчик, Эрзин, Бай-Тайга болгаш өске-даа районнарның үлегерин ёзугаар лекторларлыг, кижи болгаш мал эмчилерлиг, автолавкаларлыг комплекстиг бригадаларны малчыннарже доктаамал үндүрери чугула. Бүдүрүлгелер, албан организациялар, агитквартиралар шефке алган коданнарга боттуг дузаны көргүзер ужурлуг. Партия организациялары малчыннар ортузунга социалистиг чарышты улам дээштиг организастаар ужурлуг. Ылаңгыя чарыштың түңнелин чогуур үезинде үндүрүп, тиилекчи болгаш малчыннарга, сакманщиктерге материалдыг болгаш моральдыг деткимчени көргүзери чугула.

Төрүүр хойнуң болгаш чаш малдың ажаалдазын база чемгерилгезин эки организастаар. Төрүүр хойга, хураганнарга болгаш оларның иелеринге чемни зоотехниктиг хемчээл (хүнде 1,5—1,8 чем единицазы) ёзугаар болбаазырадып (хээп, холуп, ылбырадып, чуданнап, чарбалап) бээри— хураганнарның дүрген доругарынга, хойларның деңгел алырынга улуг дузалыг дээрзин уттуп болбас. Оон ыңай ветеринар профилактиктиг ажылды чорудары, хураганнарны демдектээри, «Тарып боозадылганың болгаш хой оолдаашкынының» дептерин үргүлчү долдурары болгаш отчёт-учётту шынгыырадыры база колнегелде. Бо бүгүнү амыдыралга боттандырып тургаш хураганнарны бүрүн алыр хүлээлгелиг бис.

Тываның элээн хөй малчыннары онгу беш чылдың баштайгы чылында мал бажын өстүрүшүнге идепкейлиг киришкеш, чазактың орден-хавыяалары-биле шаннаткан болгай. Оларның деңнелинге чедер болгаш оон-даа бедик көргүзүглерни чедип алыр сорулга-биле хойжу, сакманщик болгаш бригада бүрүзү Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга идепкейлиг киржир ужурлуг.

Каа-Хем районда «Коммунизмче орук» колхозтуң машина-трактор мастерскаязының коллективи 1976 чылдың соолгу кварталында техника септээр талазы-биле планныг онаалдазын чедиишкиниг күүседеткен. Ол 10 тракторну, үш комбайнны, 11 андазынны, 10 сеялканы часкы тарылгага белен кылдыр тургускан.

Онгу беш чылдың ийиги чылында көк-хаакчылар база шалыпчы ажылдап кирипкеннер. СЭКП ТК-ның бүгү совет улуска Чагаазын танышкаш, өскээ ажыл-агыйның бүгү техниказын бедик шынарлыг кылдыр чогуур хуусаада бүрүн септээш, часкы хову ажылдарынче бир демниг кирер деп сорулганы салган.

Септекчилер Н. Дьячук, В. Федоров, В. Ыялаң, А. Тёплых болгаш оскелер-даа графикти мурнап турарлар.

ЧУРУКТА: МТМ-де аккумуляторщик, бүдүрүлгенин алдык мурнакчызы А. ТЕПЛЫХ.

И. РАСТЕНИКТИҢ фотозу.

ХҮЛЭЭЛГЕВИС БЕДИТТИВИС

СЭКП ТК-ның октябрь (1976 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, аңаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң чугаазын база СЭКП ТК-ның Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга Чагаазын, бүгү совет улус ышкаш, бистиң совхозтуң ажыл-ишчилери боттарының ажыл-чорудулгазының программазы кылдыр хүлээп алган. Онгу беш чылдың бирги чылында чедип алган чедиишкиннериви быжыглааш, бистин бригаданың кежигүннери 1977 чылда бедиткен хүлээлгелерни ап, бедик көдүрлүүшкүнүг ажылдап турар.

Амгы үеде бригаданың мурнунда кол сорулга—кыштаглаашкынны организастыг эрттирери, чаш малды чидириг чок камгалап ап, доруктурары, мал чемин чоп чарыгдаары болур. Бистиң комсомолчуаныктар бригадазында 15 кодан хой бар. Оон иштинде төрүүр хойлар 7 кодан. Оларның амгы байдалы хүр чаагай. Коллективте 30 ажыг хойжуларның чартык кезин комсомолчулар.

Онгу беш чылдың бирги чылында бригада багай эвес ажылдаан, төрүүр чүс хойга онааштыр 97 хураганны, бир хойдан-на 1,3 кг дүктү кыргаан. Хоотуннарывыс Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Дажы-Намчал Чыртай-оолович Ооржак, Оттук-оол Дарыаевич Монгуш сдар аныктарының идегелдиг дагдынычылары. Одар аныык хойжу бүрүзүнүң ажыл-ишке хандыкшылдыг, харыысалгалыг болуру дээш сагыш човаң, арга-дужулгазын дамчыдып берип, үлегер-чижээн көргүзүп турар.

Эрткен чылын Дажы-Намчал Ооржак 111 хураганны, Чаңгаа Ондар 112 хураганны төрүүр чүс хойга онааштыр камгалап алган. Олар тус-тузунда 2,2 кг болгаш 1,2 кг дүктү бир хойдан-на кыргып алган. Бедик көргүзүглерлиг болган өске-даа малчыннар бар.

Амгы үеде кышкы одарларда хар улуг, хөртүктелдир дона берген чыткылаар. Ынчалза-даа хойжулар кыштың берге уржуктарын, чыккылама соогун туруштуу-биле ажын эртериниң бүгү хемчегларын ап турар. Мал чеминиң чарыдалынга үчётту шыңгыыраткан. Онгу кайы хамаан чок чарыгдаан, буданнаар чорукту болдурбайн турар.

Хариын хөртүктелгениниң уржуу-биле хойлар даваннары тастап турар. Болдунар хемчегларын ап, ындыг хойларны кыштаг бүрүзүнде тургузу аырап, тазаргаа даваннарын эмнеп, шарыырын организастаан бис.

СЭКП ТК-ның Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга Чагаазында кышкы, часкы айларда чаш малды бүрүн камгалап ап, доруктурары —малдың баш санының өзүлдези оон хамааржыр дээрзин айыткан болгай.

Партияның од айтыышкынынга дүүштүр малдың чаш төлүн чидириг чок камгалап алырынга бүгү талалыг белеткендивис. Төрүүр малдыг кодаларда хой оолдаашкыны чаа-ла эгелеп турар. Код болгаш дузалакчы хойжуларның ог-бүлезинин херээжен эзелериндеи аңгыда, төрүүр малдың кодан бүрүзүнде ийи-ийи сакманщиктер чеде берген.

Бүгү турлагларда дус четчир, одаар чүүл бар, сугну доктаамал чедирерин организастаан. Адаанда одалгалыг пистерндан чылыг сугну хойларга ижиртип турар. Суланы, чарбаны, витаминниг чемнерни кыштагларда чедирип, оны рацион ёзугаар чарыгдаарын чурумчуткан. Малчыннарга хүн бүрүүн хереглеп бараанларын чедирери-биле автолавка график ёзугаар үнүүшкүнүн кылып турар.

Мал кыштаглаашкынында четпестер ам-даа бар. Оны чайладыр дээш боттуг хемчегларын ап чоруткан.

Бистиң хойжуларывыс эрткен чылдагы чедиишкиннерин улам быжыглавышаан, онгу беш чылдың ийиги чылында бедиткен хүлээлгелерни ап, оны күүседириниче күженишкинин мооннеп турар.

Бригада бо чылын төрүүр чүс хойдан-на 98 хураганны, бир хойга онааштыр 1,6 кг дүктү кыргын алырын хүлээгген. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Дажы-Намчал Ооржак 105 хураганны төрүүр чүс хойдан-на менди ап доруктурарын, бир дүнгүш хойга онааштыр 2 кг дүктү кыргыырын хүлээгген. Чаңгаа Ондар 115, Далар-оол Ооржак 100, Маадыр-оол Ооржак 98 хураганны чүс хойга онааштыр камгалап алырын хүлээгген.

Онгу беш чылдың ийиги чылында алган социалистиг хүлээлгелериви күүседирбиле Ак-Даш салбырының Шаттаа хойжу бригада-биле социалистиг чарыштыг ажылдап турар бис.

К. МОНГУШ,
«Алдан-Маадыр» совхозтуң Оргу-Шөлде комсомолчу-аныктарның хойжу бригадазының бригадири.

Кыштаглаашкын— шалыпчы фронт

ҮНҮҮШКҮННЕР ҮЕЗИНДЕ...

Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга СЭКП Төп Комитединиң Чагаазын, «Бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер, онгу беш чылдың онаалдаларын чедиишкиниг күүседир дээш бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының дугайында» СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның доктаалын, Киев областың мал ажылдыгларының эгелээшкинин болгаш СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң оларга харыы-чагаазын ажылчы чоңга бүгү талалыг таныштырарын уламчылаар, мал кыштаглаашкынын чедиишкиниг эрттирер дугайында СЭКП Тыва обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын амыдыралга боттандырарынче угланган организастыг ажылдарны күштелдирер сорулга-биле СЭКП Чөөн-Хемчик райкому удуртур ажылдакчыларны, көдээ ажыл-агый специалистерин, ветеринария болгаш медицина ажылдакчыларын колхозтар, совхозтарже комплекстиг үнүүшкүннерже аъткарып турар. Ону удуртуун партия райкомунуң бюро кежигүннеринге дааскан.

Комплекстиг үнүүшкүн үезинде ажыл-агыйларның болгаш малчыннарның кыштап турар байдалы-биле таныжып, бо бүгүде чедер-четпестерни илереткеш, оларны чайладырының арганларын ында партком биле дирекция азы колхоз баштаар черинің каттышкан хуралынга чугаалакын, боттуг хемчегларни ап чорудуп турар.

СЭКП райкомунуң ийиги секретары Т. Сарыглар, районуң улусчу контроль комитединиң даргазы С. Ондар, көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги К. Ялаков, кижи эмчизи Д. Кара-Сал, мал эмчизи Н. Бондаренко, көдээ ажыл-агый эргелелиниң ветеринариги К. Шомбул болгаш оскелер харыысалгалыг ажылдакчылар баштайгы комплекстиг үнүүшкүнүү «Искра» колхозче кылганнар. Олар малчыннарның кыштагларын эргип, кыштаглаашкынның эртип турар байдалы-биле, малчын аалдарының амыдыралы-биле таныжып, оларга лекция, беседаларны кылгылаан.

Баян-Дугай дааның алдыы талазында кыштаглаан дуржулгалыг малчын Кошкар-оол Монгуш оон аалынга баргаларга мынчаар чугаалаан:

—Кыштаглаашкынны эки эрттирери—бистиниң, малчыннарның, амгы үеде чугула болгаш харыысалгалыг сорулгазы болур.

СЭКП ТК-ның Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннуңга Чагаазы-биле таныышкаш, аңаа сорук кирип, аңаа төлептиг күш-ажыл-биле харыылаар дээш төрүүр 100 ошкуден 108 аныны алыр, бир ошкуден-не 700 грамм чоокту кыргыыр деп бедиткен хүлээлгени алдым.

Ындыг бедиткен хүлээлгени малчын Самы-Монгуш база алган: 100 хойга онааштыр 100 хураганны камгалап ап, бир хойдан-на 2 кг дүктү кыргыыр. Амгы үеде ол төрээн хоюндан 315 хураганны менди алган доруктурун турар.

Улуг Октябрьның 60 чыл оюн толептиг уткуур, онгу беш чылдың ийиги чылының планныг даалгаларын чедиишкиниг күүседир дээш бүгү күштү салып ажылдаарын хой-хой колхозчулар бүзүреткен.

Комплекстиг үнүүшкүнүнүң кежигүннери колхозта мал кыштаглаашкынының эки талаларын демдеглевишаан, ында четпестерни илереткеш, партком биле колхоз баштаар черинин, көдээ Совет күүскомунуң каттышкан хуралынга шыңгыы чугаалажып, ол четпестерни дарый чайладырының хемчеглерин ажылдан кылгаш, дораан боттандырарын дааскан.

Ындыг комплекстаг үнүүшкүннер «Октябрь 30 чылы», Ленин аттыг колхозтарже, «Большевик» совхозче болган.

М. СЕВЕН.

Тодаргай хүлээлгелерлиг

Эрзин районунуң, ылаңгыя «Чаа орук» колхозтуң девискээринде хар кылыннадыр чаапкан, чамдык одаралар хөртүктээн. Мурнуку кайы-даа чылдан дыызыг соок үргүлчүлеп келген. Мыңдыг бергелерни ажып эртер, пиитиниң малын менди чыл ажырар талазы-биле болдуваар бүгү арганларны ажыглаан эгелээн.

Колхоз төвүнде бүдүрүлге, албан организация коллективтерин, агитквартираларны кыштаглар бүрүзүнде бижыглаан. Кажаа-турлагны таарымчалыг болдурар, мал чемнери, одалга материалы чедирер, даваннары тазарган хойларга «укчугаштар» белеткээр, күш пегеттинин келгенде шеф организастаар дээш ажыл-да хой.

Хой оолдаашкыны база эгелээн. Баштайгы чоруткан сакманщиктер ажылдап турар. Колхоз төвүнден оларга ам-даа 30 кижини немей чоруударын организастаан. Сакманщик бүрүзү тодаргай хүлээлгелиг, аразында чарыштыг. Чижээ, комсомолчу Валентина Даваа, коммунист Биллетмаа Азыраа база Вера Кунчун, өске-даа сакманщиктер 100-120 хураганны доруктуруп өстүрерин хүлээгген.

Колхозтуң тудуг бригадазы (удуртукчузу Чопуй Доржу) малчыннарга дузалаар 6 кижи составтыг звенону тускайлаан. Олар кыштагларны эргип чорааш, септелге, өске-даа кылыглар бүдүрер сорулгалыг. Механизаторлар малчыннарны шефке алган, өске-даа коллективтер шупту шак ындыг тодаргай хүлээлгелиг дузалажып турар.

М. ЧОКСУМ.

ХАВЫЯАЛАРНЫ ТЫПСЫП ТУРДА...

Барыын-Хемчик районунуң көдээ ажыл-агый, үлетпүр, транспорт, харылзаа, салыг ажылдакчыларының мурнакчыларының каттышкан хуралынга 1976 чылдың түңнелдери болгаш онгу беш чылдың ийигизинде сорулгалар дугайында илеткелги СЭКП райкомунуң ийиги секретары В. Стариков кылган.

Ук хуралга СЭКП обкомунуң бюро кежигүнү, республиканың улусчу контроль комитединиң даргазы М. К. Шыырап СЭКП-ниң XXV съездизинин шиитпирлеринге дүүштүр кылып чорудуп турар ажылдарның оныа чугулазын болгаш улус ажыл-агыйының өнзүбүрү алырларының мурнунда салдынган сорулгаларны чугаалаан. Түңнелинде көдээ ишчилерниң мурнакчыларынга чазактың хавыяалары — орден, медальдарны тывыскан.

«Хүндүлелдиң Демдээ» орден-биле шаннаткан «Хемчик» совхозунуң директору О. Сарыглар сес алгаш, мынча дээн:

— Эрткен чылдың түңнелдери-биле бистиң совхозувус республикага ийиги черже үнүп, онгу беш чылдың биргизин күш-ажылчы чедиишкиннерлиг дээскан. Ам Улуг Октябрьның 60 чылынче уткуштур чоруп орарывыс өнзагай чылда улам күженишкиниг ажылдаарын хүлээнир бис. Кыштаглаашкынны үлегерлиг эрттирери—хүннүң чугула сорулгаларының бирээзи. Бо чылын алган бедиткен социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге хемчикчилер бүзүреттиг.

Х. МОНГУШ.

ЧЕР-ЧЕРГЕ

СЭКП Өвүр райкомунуң пропаганда болгаш агитация үлдизи районунуң агитаторларының, политинформаторларының семинарларын чер-черлерге организастап эрттирген. Анда Кызыл-Тей, Торгалыг, Чаа-Суур. Солчур болгаш Хандагайты суурларында 400 ажыг агитатору, политинформатору киришкен.

Семинарларга «1976 ажылагый чылының түңнелдери болгаш чаа чылда сорулгалар», «Масса-политиктиг ажылдың кол угланыышкыннары», «Онгу беш чылда Тыва АССР-ниң ажыл-агыйының хөгжүлдези», «1977 чыл —Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнун чылы» деп темаларга лекцияларны СЭКП Өвүр райкомунуң секретары Т. Донгак, райкомунуң харыысалгалыг ажылдакчылары М. Саая, М. Шагдыр, ВЛКСМ райкомунуң бирги секретары С. Достай олар номчаанзар.

СЭКП райкомунуң ажылдакчылары чер-черлерге семинарлар эрттиреринден аңгыда, политинформаторларының, агитаторларының чаа составтарлыг болуктерин тургузуп, кескү агитацияны дайынчы, дээштиг болдурар, социалистиг чарышты биилиг организастаар талазы-биле практиктиг сүмелерни бергеннер.

Бо хүннерде партия райкомунуң политинформаторларының, агитаторларының район слёдун февраль айда организастап эрттиреринге белеткенип турар.

А. ТОРЛУК.

Өвүр район.

КЫШТАГ САНАЙ

«Улуг-Хая» совхозтуң Көк-Чыраа салбырының малчыннары онгу беш чылдың ийигизинде бедик көргүзүглерни чедип алыр дээш чыл эгезинден бээр тура-соруктуг ажылдап кирген. Малдың чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле хайныышкыныг ажыл-ишкыстаг санай калбарган.

Бода малды чаңгыс коданга мөөкнеп, төпчүткен. Хой 18 көзек черде кыштаглап турар. Кодан бүрүзүнде дус чедиртинген. Совхозтуң тускай эртемниглери сиген, саранның хемчээлин салбырга четчир кылдыр санаан. 410 тонна сиген, 96 тонна саван, 537 тонна силос болгаш оондаа өске мал чемнинин курлавыры четчир.

Салбырның малчыннары Киев областың малчыннарының эгелээшкини-биле таныышкаш, СЭКП ТК-ның бүгү совет улуска Чагаазын ханы өөренип, бедиткен хүлээлгелерни ап, кыштаглаашкынны организастыг эрттиреринче кичээнгейни салып турар.

Хойжу аалдарда малдың массалыг оолдаашкыны эгелеп турар. Баштай алдынган муң ажыг хураган опча-менди доругуп турар.

Д. САЛЧАК.

КОЛ КӨРГҮЗҮГ

СӘКП-ниң XXV съездизиниң шийтпирлериниде болгаш ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүриниң кол угланышкынынарында эртем-техниктиг революцияны шапкылчыдарын, бүдүрүлгениң ажыктыын улгаттырарын болгаш продукцияның шынарын экижидерин айытган. Бо талазы-биле авто-септелге бүдүрүлгелериниң мүрнунда улуг сорулга салдынган.

Автосептелге бүдүрүлгелериниде шынарже негелдени чоруур деннелге тургуспаанын айтыр херек. Ындыг байдалдың чылдагаанчарының биредээн — сан талазы-биле планнаашкынга бодаарга, шынарны баш удур планнаарының нарыны боон турар. Чижээ, кылып турар продукцияны ийи көргүзүг (продукцияның боду болгаш оон бот-үнези) талазы-биле үнелеп болур турда, шынарны он-он көргүзүглер-биле тодаразыр аналр болгай. Ындыг-даа болза, соолгу чылдарда автосептелге бүдүрүлгелиниң шынар көргүзүглериниге чамдык чедишкиннер чедип алдынган.

Эртем-техниктиг деннилгени шапкынчыдын, кылыгларның шынарын экижидериниң кол үүлдериниң бирээзи стандартизация болур. Автосептелге заводтарынга ажылдың негелде-байдалдары чаа продукция кылырынган дыка ылгалдыг боон турза-даз, стандартизацияның ужур-дузазы ында база-ла куду эвес боон турар.

Автомобильдериниң кезектерин болгаш агрегаттарын-даа септээрге-биле холбашкан ажылдар хөй. Ол дээрге оон кезектерин болгаш агрегаттарын чазары, чуурр, кезектерин катап тургузары, агрегаттарны эптээри, автомобильди бүрүү-биле катап тургузары-дыр.

Техниктиг болгаш технологтуг дүрүмнерин хажык чокка күүседири автомобильди, оон түс-түс кезектерин эки шынарлыг кылдыр септээринге эргежок чугула негелде боон турар. Тыванын автосептелге заводунуң коллективи, оон инженер-техниктиг ажылдакчылары септелге ажылының шынарын экижидериниче угланган организас-техниктиг хемчегларни ап, ону херек кырынга күүседириниче улуг кичээнгейни салып келген. Оон түнелиниде соолгу үеде шынарны экижидериниге кеску чедишкиннерлиг болганын демдеглээр херек.

Бистин автосептелге заводувус ышкаш, ындыг бүдүрүлге черлериниң республикада чок боон турары-биле холбаштыр кооперастаар, тодарайларга, түс-түс кезектерин болгаш агрегаттарны септээр кылдыр организастаар арга чок. Оон үжүрүндан технологтуг негелделерни күүседиринде улуг бергелер бар боон турар. Ынчалза-даа соолгу үеде автосептелге заводунуң чарыкчыларының талазындан негелде-хомудалдар эвээжеп турар.

Заводтуң коллективи онгу бешчылдың баштайгы чылында эки ажылдаан. Ол социалистиг хүлээлгеде айытынган хуусаазындан чеди хонук эрте—декабрь 22-де күрүне планын күүсединиииниң дугайын рапорттаан.

Заводтуң инженер-техниктиг ажылдакчылары, чаартыкчылары болгаш бүгү септекчилери ажылдың технологиязын экижидериге хөй чүүлдерни кылып, чаа-чаа чогаадыкчы саналдарны киргилээн. Оон түнелиниде заводтуң продукциязының шынары мүрнунузундан экижээн. Завод эрткен чылда 7616 рубль экономиктиг камналганы алган. Ол ышкаш чаа техниканы ажыглаалга киирериниң планы база чедишкинниг күүсеттинген: чыл планында 37 ядзы-бүрү хемчегларни ап чорудар турган болза, херек кырында 43-тү боттандырган. Оон иштинде чаа 11 станоктарны эптеп тургускан болгаш 14 аттыг кезектерни септээр, катап тургузар аргалыг болган. Бистиң заводта дүржулга болүү кезектерни катап тургуаарының аргадарын ажылдап кылырының талазы-биле үре-түнелдиг боон турар. Чижээ, ЗИЛ-130, ПАЗ-672 деп автомобильдериниң чамдык чугула кезектерни катап тургузуп, эдип-чазаарының херекселдерни акаа кылган, амгы үеде заводта чедишкинниг ажыглап турар. Ол ышкаш автомобильдерни септээриниң соонда оларны будуур херекселдерни база таарыштыр кылган. Комплекстиг ажылдаарының 18505-73 болгаш пинти негелдениң—18506—73 күрстандарттарны ажыглаар талазы-биле 1976 чылда улуг ажылды кылып, септеттинген автомобильдериниң моторларын эдиктир ажылдадыр черни шуут чаарткан. Заводтуң коллективи дөртү кварталда ЗИЛ-130-ниң моторун септээрде 18505-73 күрстандартты барымдаалап ажылдап эгелээн.

Автосептелге заводунуң кол инженериниң удуртулгазы-биле ай санында-ла ийи удаа «Шынар хүнүн» эрттирни, бо талазы-биле айтырыгны чугаалажып көрүп турар. Заводта тургускан стандартизация болгаш метрология-хемчээнкин салбыры бодунуң ажылын база-ла продукцияның шынарынче кол угландырып турар. Заводтуң партия организациязы болгаш профэвилед комитеди шыпдр айтырыын ажыл планнарынга үргүлчү айтып, ону хурал-суглаага үргүлчү чугаалажып турар. Септээн кезектериниң, агрегаттарының болгаш автомобильдериниң шынарын экижидериниң организас-техниктиг хемчегларниң амыдыралда кончаар боттанып турарын партия организациязы доктаамал контрольга алган.

Заводтуң продукциязының шынарын экижидер дээш хөй хемчегларни ап, чамдык чедишкиннер костун келгендаа болза, четпестерниң амдаа барын шүгүмчүлекчи ёзубиле көөр херек. Кезектерни чазар болгаш ылгаар участок дыка четпес ажылдан турар. Моторларны тускай стендилерге эдиктир ажылдадын, шуудадыр черниң масло арыглакчызы үрели бергилээр. Чамдык кезектериниң болгаш агрегаттарын-даа кончаар кылдынганын хынаар тускай херекселдер чедишпес. Ол болгаш өске-даа четпестериниң ажыглаалга киирериниң планы база чедишкиннерлиг болганы демдеглээр херек.

Шынар—ажылдың көрүнчүү

Автосептелге заводунуң кол инженериниң удуртулгазы-биле ай санында-ла ийи удаа «Шынар хүнүн» эрттирни, бо талазы-биле айтырыгны чугаалажып көрүп турар. Заводта тургускан стандартизация болгаш метрология-хемчээнкин салбыры бодунуң ажылын база-ла продукцияның шынарынче кол угландырып турар. Заводтуң партия организациязы болгаш профком-даа боттуг хемчегларни ап чорудуп турар.

Бо чылын автомобиль кезектерин чуур болгаш ылгаар херекселди — 4267 маркалыг конвейерни заводка тургузар, чаар материалдарны дамчыдар төпчүткен хандырылганы кылыр. Оон түнелиниде септелгениң шынары экижиир болгаш ажыл шуудан, ажыы улгадыр деп санап турар бис.

Тыванын автосептелге заводунуң коллективи бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын экижидер талазы-биле бодунуң мүрнүлда сорулгазын чедишкиниг күүседир дээш бүгү күжүн мөөңнээр.

А. САМОЙЛЕНКО,
Кызылда автосептелге заводунуң директору.

Улуг Октябрьның 60 чылынга алдар кылдыр

КАБАРДИН-БАЛКАР АССР. Надычктиң телемеханиктиг аппаратура заводу — адырның кол будүрүлгелериниң бирээзи. Ол заводтуң үндүрүп турары башкарылганың автоматизастаан системаларынга хереглээр телеавтоматиктиг комплекстерни үлетпүрүн хөй-хөй адырларында калбаа-биле ажылдап турар. Ылангыл олар Красноярск болгаш Саян-Шушенск ГЭС-терде, Самотлорнуң нефть тывыжының черлериниде, Алдың Тагнадың металлургия будүрүлгелериниде ажылдап турар. Беш чылдың ийи чылының онаалдазын Октябрьский социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга чедир күүседир хүлээлгени заводтуң коллективи алган.

ЧУРУКТА: заводтуң эптелге цеги.

Р. ДЕНИСОВТУҢ фотозу.

Шынар—ажылдың көрүнчүү

Бистин автосептелге заводувус ышкаш, ындыг будүрүлге черлериниң республикада чок боон турары-биле холбаштыр кооперастаар, тодарайларга, түс-түс кезектерин болгаш агрегаттарны септээр кылдыр организастаар арга чок. Оон үжүрүндан технологтуг негелделерни күүседиринде улуг бергелер бар боон турар. Ынчалза-даа соолгу үеде автосептелге заводунуң чарыкчыларының талазындан негелде-хомудалдар эвээжеп турар.

Заводтуң коллективи онгу бешчылдың баштайгы чылында эки ажылдаан. Ол социалистиг хүлээлгеде айытынган хуусаазындан чеди хонук эрте—декабрь 22-де күрүне планын күүсединиииниң дугайын рапорттаан.

Заводтуң инженер-техниктиг ажылдакчылары, чаартыкчылары болгаш бүгү септекчилери ажылдың технологиязын экижидериге хөй чүүлдерни кылып, чаа-чаа чогаадыкчы саналдарны киргилээн. Оон түнелиниде заводтуң продукциязының шынары мүрнунузундан экижээн. Завод эрткен чылда 7616 рубль экономиктиг камналганы алган. Ол ышкаш чаа техниканы ажыглаалга киирериниң планы база чедишкиннерлиг күүсеттинген: чыл планында 37 ядзы-бүрү хемчегларни ап чорудар турган болза, херек кырында 43-тү боттандырган. Оон иштинде чаа 11 станоктарны эптеп тургускан болгаш 14 аттыг кезектерни септээр, катап тургузар аргалыг болган. Бистиң заводта дүржулга болүү кезектерни катап тургуаарының аргадарын ажылдап кылырының талазы-биле үре-түнелдиг боон турар. Чижээ, ЗИЛ-130, ПАЗ-672 деп автомобильдериниң чамдык чугула кезектерни катап тургузуп, эдип-чазаарының херекселдерни акаа кылган, амгы үеде заводта чедишкинниг ажыглап турар. Ол ышкаш автомобильдерни септээриниң соонда оларны будуур херекселдерни база таарыштыр кылган. Комплекстиг ажылдаарының 18505-73 болгаш пинти негелдениң—18506—73 күрстандарттарны ажыглаар талазы-биле 1976 чылда улуг ажылды кылып, септеттинген автомобильдериниң моторларын эдиктир ажылдадыр черни шуут чаарткан. Заводтуң коллективи дөртү кварталда ЗИЛ-130-ниң моторун септээрде 18505-73 күрстандартты барымдаалап ажылдап эгелээн.

Автосептелге заводунуң кол инженериниң удуртулгазы-биле ай санында-ла ийи удаа «Шынар хүнүн» эрттирни, бо талазы-биле айтырыгны чугаалажып көрүп турар. Заводта тургускан стандартизация болгаш метрология-хемчээнкин салбыры бодунуң ажылын база-ла продукцияның шынарынче кол угландырып турар. Заводтуң партия организациязы болгаш профкомдаа боттуг хемчегларни ап чорудуп турар.

Бо чылын автомобиль кезектерин чуур болгаш ылгаар херекселди — 4267 маркалыг конвейерни заводка тургузар, чаар материалдарны дамчыдар төпчүткен хандырылганы кылыр. Оон түнелиниде септелгениң шынары экижиир болгаш ажыл шуудан, ажыы улгадыр деп санап турар бис.

Тыванын автосептелге заводунуң коллективи бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын экижидер талазы-биле бодунуң мүрнүлда сорулгазын чедишкиниг күүседир дээш бүгү күжүн мөөңнээр.

А. САМОЙЛЕНКО,
Кызылда автосептелге заводунуң директору.

Бүдүрүлге күчүлерин дүрген шиңгээдир

Ам Кызылдың сайгарылга баазазының бүдүрүлге участогунда 8000 тонна тараа белеткээр элеватор, 200 тонна тараа дээрбедээр, 130 тонна комбикорм кылыр заводтар бар. Ында кинтизи-биле 120 кижи ажылдап турар.

Ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузар талазы-биле элээн ажылдар кылдынган. Изиг-соок суглуг чунар болгаш ажылчыннарның хөнтерин шыгжаар өрээлдер ында бар. Ажылчыннарны ажылга болгаш ажылдан бүдүрүлгениң автобустары дажыглап, пинтиниң чуртталга бажыңнарында 80 ажылчыннар чурттап турар.

Кежээки болгаш дүнеки ээлчеглерде ажылчыннарга изиг чемни бүдүрүлгениң күседи-биле хандырган. 50 кижи хары угда чемпенир чаа столовоянның удавас тудуу доостур болгаш ажылдап эгелээр.

Ажылды экижидериниге шаптыктап турар чамдык чүүлдер бар. Транспорт организациялары бистиң эргелел-биле ылган дугуржулгазын чедир күүсеттпейн турарын айтыр херек. Комбикорм кылырынга хереглээр шрот, жмык болгаш өскедаа чугула компонент-холумактарның Абакандан соортүлгези бо-ла үзүктели бээр. Ындыг чорук заводтуң ажылынга дыка салдарлыг.

Эзт комбинадының болгаш ыяш ажыл-агыйының берин турары эзт-соок, бүрү далганнарының пынары куду.

96 аал чурттаар чаа бажыңның тудуун 1976 чылда эгелээн бис. Тууйбу чедишпезинден «Кызыл ЦЭС тудуг» эрткен чылын планнаттынган 320 муң рубльден үүгүлү 136 муңну шиңгээдип алган. Ам бо чылын 500 муң рубльдиң ажылдары кылдынар ужурлуг.

Электри энергиязының бериишкини ноябрь-декабрьда безин 18 катап үзүктелген. Оон түнелиниде 120 шак чедир ажыглаттынмаан.

Бүдүрүлгениң ажылынга шаптыктаашкынны болдуруп турар бо айтырыгларны шинтпирлээриниң хемчегларни ап чорудуп турар бис.

Тараа продуктулар эргелериниң бүдүрүлгелериниң коллективи 1977 чылда бедиткен хүлээлгелерни алган ажылдап турар.

Ч. ТОСПАН,
тараа продуктулар эргелериниң начальникиниң оралакчызы.

Шынга харыы

«КОЖАЙЛАР»

Мындыг эгелиг чагаа 1976 чылдың октябрь 22-де «Шынга» парлаттынган. Барымы-Хемчик райкүүсеком даргазы С. Амырбиттиң редакцияга дыцнатканы мындыг:

Хуу ончүзүрек чамдык хамаатыларның норма-чижектен ажыр байын, күрүвениң олар байлаан туразында ажыглан, шинтиге ажыктыг күш-ажылдан оспаксыраа келгенин үк чагаада шын өдөрткеп. Монгуш Сүүр-оол, Хөвен-оол Сүндүй, Аныг Оржак, Монгуш Алыс-оол, Сарыглар Бүдер-оол ышкаш кижилериниң районнуң кайы-даа черлериниде барын хынаалда бадыткаан.

Хуузунда мал өстүрүп турумчудар талазы-биле райкүүском болгаш көдээ Совет күүскомнары тодаргай хемчегларни ап турар. Эрткен чылын хуу сектор күрүвеге 1000 тонна эзт садар онаалданы 115 хуу күүсеткен. Тодарайларга, 7606 баш ада бода —2853, шээр—4128 мал, 125 хаваан саттынган. Норма-чижектен ажыр мал тударын моон соңгаар-даа эвээлеп ап аналр.

Хоочун хойжу Седен-Дамбаа Чаначыевич Оржактың кыштагда бажыңының хоолайындан хоют куу ыш сыгыр дан бажында-ла дээрже шөйүп үнген. Хойжу өг-бүленин ажыл-ижи чамыштыг. Хамык хөй аалдан эгелээн. Ынчангаш малчынның боду, кадайы база уруг-дарыы-даа баштайгы торүттүнген чаш хураганнарны онча-менди доруктуруп өстүрер дээш балдыр сыкпайн, ажылдан турарлар.

Хойжунуң ортумак школаны доосканы, ам ада-иелиниге дузалажып ажылдап турар уруглары Лида, Лидия база оглу Михаил суглар бар болгаш оларын ажылга черге демнин холчок. Аныяк улус ындыг-ла ыйнаан, анаа черге олут орбас, үргүлчү-ле бир-ле үүвени кылган турар.

Хураганнарны иелериниге тыыштырып эмзирери белен эвес. Хөй хураган, хөй хары угда алгарын үнерге, ол дег хөлзээлиниг чүве чок. Чамдык хөй хураганындан дезер. Ынчангаш хураган бүрүзү ылан тоттур эмзин дээш хайтаарап көөрү, оларны туда хынаары чугула.

Хойлар бичин тей базарында чаптыдын, кастының оттап чораан. Кадарчы долгандыр топтап көргүзөн. Соок ам харын барыктыг ышкаш болган. Кап хонукта ол аажок дыыгыг болган. Долгандыр чүүдаа көзүлбес. Шай-туман дүй бүргеп алган. Соок чывар арынны ажыгадып-ла турар. «Кыш ам-даа узун. Кыспаас болза хоржок. Чангыс борбак хураган-даа ышкының болбас» деп. хойжу шүгүдүнүн боданган.

Ол хүн Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң хойжуларының өөредилге хүнү чүве, № 1 хойжу бригадазының тову Кызыл-Бутка хойжуларының зоотехнооредилгези чоруп турда, аная чеде берген бис. Шынап-ла бригаданың хамык хойжулары ында чыылган болду.

Бригадир Очур Хертекович хойжуларның ажыл-амыдыралының дугайын биске чугаалап берди.

— Бистиң бригадавыста шупту 28 кодан бар—деп. ол чугаазын эгелээн.—Тос муң үш үүс хойнуң чеди муңу торүүр. Хойжулар кышка удур мал чемин багай эвес белеткээн. 360 тонна мал чеми белеткеп алыр планывысты 610 тоннага күүсеткен бис. Сигеп, сула саваны база өске-даа холуксаалыг мал чеми четчир. Айның баштайгы шонедельникинде эр хойжулар, ийигизинде хереөжен малчыннар кичээлден турар. Өөредилгениң эртин турар деннели черле батай эвес. Хойжуларга мал эмчилери, зоотехниктер өөредилгени тускай программа ёзугаар чорудуп турар.

«Мурнакчы» колхозтуң № 1 хойжу бригадазында Октябрь Революциязы орденниг эдилекчизи Салчак Тойбу. Донгак Дарь, Кок Серенот база Седен-Дамбаа Оржак дээш ышкаш улуг дүржулгалыг хойжулар ажылдап турар. Хой малды азыран өстүрер талазы-биле оларның арга-дүржулгазы улуг. Ынчангаш оларның биредээн Седен-Дамбаа Чаначыевич Оржак-биле хөөрежип чугаалаштывыс.

Ол бодунуң хойжу ажыл-амыдыралының дугайын өөрүшкүлүг чугаалады:

— Бо чылын бистиң Бай-Тайга районда хар улуг дүшкен. Эрте чаттан хар эрин калган, оон катап чатташ жадаан соонда хортүктели берген. Ол кончуг багай болду—дээш, хойжу боданган хевирлиг олур.—Чамдык хойжуларның кадарган хойларының даваннары тастап эгелээн. Ынчангаш байдалывыс эки эвес.

Седен-Дамбаа Чаначыевич кышка эки белеткенген. Чээрби ажыг тоона сигенни кезип белеткеп алган. Сула саваны ооң кыштаанда база четчир саныг дүжүрүүнгеп.

— Мээн коданымда 660 ажыг хой бар—деп, ол чугаалады.—Кыштың байдалы берге боорга, колхоз чамдык таарымчалыг черлерде коданнарны улгаттырганы ол.

Хойжунуң кыштаа шынанлө одар-белчивир-даа талазыбиле таарымчалыг черде. Оон хоюнуң кажаазы делгем, улут. Кыштагда электри чырыы база бар. Ол чорук хойжунуң ажылынга таарымчалыг байдалды тургузуп турар. Хол-биле кыдыр аар ажылды хойжу механизастап кылыр аргалыг апарган. Мал чемин соортүп дүжүрери, күргаг одекти сайгарып тегерин механизастап кылган.

—Эрткен чылын торүүр 100 хойга онаштыр 92 хураганны, бир хойдан 2 кг 800 грамм дүктү кыргып ап, социалистиг хүлээлгемни күүсеткен мен—деп, Седен-Дамбаа чугаалады.

—Ам онгу бешчылдың ийиги чылында торүүр үүс хойдан 100 хураганны алыр дээш социалистиг хүлээлгелиг ажылдап турар мен.

Хөй чылдарның дургузунда хойжулан ажылдап келген коммунист эрес-шудургу, кызымак ажылы дээш «Хүндүлүг Демдээ» орден-биле шаңнаткан. Ол «1975 чылда социалистиг чарыштың тиилекчизи» деп хөрек дөмдээн база эдилеп чоруур.

Х. ОЙДАН-ООЛ.

Мергежилинге макталдыг

Чазаныкчы кижиниң ажылы парын болгаш солун. Чойган, пөш, шиви ышкаш кылыг материалдарының чаагай чыды—чайын серпин, кыжын чылыг өрээлдерге чаттылып, үүгде чазаныкчыны эвес, аная кирген кижилерни бөзин улам сергектендирер. Кижи-де болган уран, чазаныкчы шевер болбазы билдингир.

Маңаа холбаштыр И. М. Кызыл-оолдун мактанчыг мергежилин доончу-даа бол, чырыдар бодадым. Совет Армияга албан хүлээлгезин эрттиргеш, Бай-Тайга районнуң Тээли ортумак школазынга күш-ажыл башкылаан кирген. Иргит Маадырович он чыл иштинде үнелиг үүле-херекти бүдүрген.

Школаның чазанылга мастерскаязын өөредилгеге таарымчалыг кылдыр тургузарындан, дериг-херекселип четчелээриниден эгелээн, өөреникчилер чазанылганын нарын мергежилдерин шиңгээдириниге чедир ажыктыг болгаш буянныг ажылды кылып келген. Оон башкылаан турган өөреникчилериниден тудугжудан, бызанчылаан ажылдай бергеннер дыка хөй.

И. М. Кызыл-оол ам «Бай-Тал» совхозтуң чазаныкчызы. Ол ажыл-агыйының үндезилеттингениниң баштайгы чылында, аная чазанылга мастерскаязын организастап тургузары ындыг-ла белен эвес. Ам ында хирээлээр, чондурар, өрүмнээр станоктар, чаа хевириин өске-даа дериглери ажылдап турар.

Онгу беш чылдың баштайгы чылында совхоз чуртталганың, будүрүлгениң болгаш культура-амыдыралдың чугула тудугларын кылып, ажыглаалга кирген. Ол дээрге машина-трактор мастерскаязының ийи каът бажыңы, чаа контора, автомашина гаражы, оон-даа өске тудуглардыр.

Ол бүгү тудугларга херектиг сонга рамалары, эжиктер, өске-даа нарын кылыглар совхозтуң чазанылга мастерскаязындан үнүп турары билдингир: Иргит Маадыровичиниң школачы өөреникчизи турган Никандр Каллар-оол ам башкызының мастерскаяда дузалакчызы, базада макталдыг.

Совхозтуң чазанылга мастерскаязы үүгде чаа тудугларга кылыглар белеткээр эвес, оон-биле кады фермаларга, бригадаларга, ылаңгыя малчыннарга херектиг чүүлдерни база будүрүп турар. Чижээ, мал чемгерер савалар, суггарылга оңгачалары, оон-даа өске.

Ажылдың будунгүрү, кылган продукциянын эжи шынары дээш Иргит Маадырович будүрүлгениң ай, квартал планын үргүлчү 130—150 хуу күүседип, коллективте макталдыг ажылдан турар. И. М. Кызыл-оолдун хөрөзинде «Социалистиг чарыштың тиилекчизи» демдек чайпап чоруур.

М. КЫРЛЫГ-КАРА.

Николай Хузнулин—Тыванын даг-дүгү болбаазырадыр

Николай Хузнулин—Тыванын даг-дүгү болбаазырадыр В. И. Ленин аттыг кобминадын бирги эзлчээниң эгезинден тура тутчуп келген кижилериниң бирээзи.

Бедик мергежилдиг монтажник Н. Хузнулин комбинаттың ийиги эзлчээн тударынга, ында парын дериг-херекселдерни эптеп тургузарынга могаг-шылаг чок ажылдаан. кызымак ажыл-ижи-биле эш-өөрүнге эки үлгер-чижекти көргүзүп турган. Оон төлептиг ажылы «Хүндүлелдиг Демдээ» орден-биле демдеглеттингеп.

Амгы үеде Н. Хузнулин Кызыл—Шагаан-Арыг аразында радиорелелиг шугумнуң суургазында монтаж ажылдарын чорудуп турар. Ол суурганын бедии 250 метр болур, ам оон бедии 96 метр четкен.

В. АМЫРНЫҢ сөзү фотозу.

ДАЛГАННЫ, КОМБИКОРМНУ КӨВҮДЕДИР

Тараа продуктулар эргелериниң ажыл-ишчилери онгу беш чылдың ийиги чылында Улуг Октябрьның социалистиг революциязының 60 чыл оюн төлептиг уткуур сорулга-биле бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Ол хүлээлгелерде хамыктың мүрнүнда үлетпүр будүрүлгелериниң будүрүп турар продукциязының хемчээлин көвүдедиринче кол кичээнгей салдынган.

1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүриниң кол угланышкынынарында мындыг одуруглар бар. «Далганны будүрүп 21—23 хууга өстүрүп хандырар. Бедик сорттуг далганны ажылдап кылырын көвүдедир. Комбикорм будүрүп 1,5 катаптан эвээш эвес кылдыр көвүдедир».

Партияның болгаш чазактың бо айтыышкынарын дөлузу-биле күүседиринин кол аргазы—ажыглалга кирген чаа будүрүлгелериниң күчүзүн дүрген шиңгээдип алыры.

1976 чылда комбикорм кылыр чаа заводтуң күчүзү чедимчелиг шиңгээдип алдынган.

Республиканың мал ажылагыйының комбикормга хереглели чылда 30 муң тонна чедип турар. 1976 чылда чаа завод 30,3 муң комбикормну будүрген. Бо чылдың бирги чартыында безин 18 муң тонна комбикормну будүрери планнаттынган.

Чаа заводтуң күчүзүн бедидер хемчегларни ап тургаш, 1980 чылда комбикорм будүрериниң 45 муң тонна чедирер сорулга салдынган.

Республиканың чонунуң далганга херглели чылда 29 муң тонна чедип турар. 1975 чылдың январьда ажыглалга киирген далган дээрбедээр комбинаттың күүзүү 70 хуу чедир шиңгээттинген. Оон түнелиниде республикаже далган соортүлгези 50 хуу кызырылган. Ам бо чылын заводтуң күчүзүн долузу-биле шиңгээдип, алырын планнап турар бис.

Бо беш чылда чогаадыкчы, чаартыкчы саналдарны болгаш чурттуң ындыг заводтарында мүрнакчы дүржулгаларны ажыглап тургаш, далган кылырын 1980 чылда 30 муң тоннага чедирер сорулганы салган бис.

Бүдүрүлге күчүлерин дүрген шиңгээдир

Ам Кызылдың сайгарылга баазазының бүдүрүлге участогунда 8000 тонна тараа белеткээр элеватор, 200 тонна тараа дээрбедээр, 130 тонна комбикорм кылыр заводтар бар. Ында кинтизи-биле 120 кижи ажылдап турар.

Ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузар талазы-биле элээн ажылдар кылдынган. Изиг-соок суглуг чунар болгаш ажылчыннарның хөнтерин шыгжаар өрээлдер ында бар. Ажылчыннарны ажылга болгаш ажылдан бүдүрүлгениң автобустары дажыглап, пинтиниң чуртталга бажыңнарында 80 ажылчыннар чурттап турар.

Кежээки болгаш дүнеки ээлчеглерде ажылчыннарга изиг чемни бүдүрүлгениң күседи-биле хандырган. 50 кижи хары угда чемпенир чаа столовоянның удавас тудуу доостур болгаш ажылдап эгелээр.

Ажылды экижидериниге шаптыктап турар чамдык чүүлдер бар. Транспорт организациялары бистиң эргелел-биле ылган дугуржулгазын чедир күүсеттпейн турарын айтыр херек. Комбикорм кылырынга хереглээр шрот, жмык болгаш өскедаа чугула компонент-холумактарның Абакандан соортүлгези бо-ла үзүктели бээр. Ындыг чорук заводтуң ажылынга дыка салдарлыг.

Эзт комбинадының болгаш ыяш ажыл-агыйының берин турары эзт-соок, бүрү далганнарының пынары куду.

96 аал чурттаар чаа бажыңның тудуун 1976 чылда эгелээн бис. Тууйбу чедишпезинден «Кызыл ЦЭС тудуг» эрткен чылын планнаттынган 320 муң рубльден үүгүлү 136 муңну шиңгээдип алган. Ам бо чылын 500 муң рубльдиң ажылдары кылдынар ужурлуг.

Электри энергиязының бериишкини ноябрь-декабрьда безин 18 катап үзүктелген. Оон түнелиниде 120 шак чедир ажыглаттынмаан.

Бүдүрүлгениң ажылынга шаптыктаашкынны болдуруп турар бо айтырыгларны шинтпирлээриниң хемчегларни ап чорудуп турар бис.

Тараа продуктулар эргелериниң бүдүрүлгелериниң коллективи 1977 чылда бедиткен хүлээлгелерни алган ажылдап турар.

Ч. ТОСПАН,
тараа продуктулар эргелериниң начальникиниң оралакчызы.

СЫЫН-МЫЙЫС УТТУНГАН БЕ?

Эрзин районнуң девискорында хар уагаткан, соок күштелген. Ындыгын «Мөрен» колхозтуң Сыын-Мыйыс сүт-бараан фермазының ажыл-ишчилери бо хүннерде дыка дүүренчиг байдалда.

Фермада ийи чүс ажыг инек бар. Чайгы, күскү үеледе мал одарлаар черин чөп ажыглаанындан оларның одары бакыыран турар. А белеткээн сигеп амгы үеде төнген, инектерге минералдыг болгаш холуксаалыг чемнерни бербейн келген. Оон түнелиниде фермада чамдык инектер күш-дедегелин өскүнүп турар.

Бо бүгү четпестерниң үнүп турар көк доозу—ферма эргелекчизи Ондар Соян-ооллуг харыысалга чогунда. Ол харылан турар участогун кышка белеткевээн, Зооветөөредилгени шуут организастаайн турар. Мал эмчилери фермага келгеш, үүгде өлген малга акт тургузарынга өйлежирдеп башка, аарыгларга удур профилактиктиг ажыл чорутпайн турар.

Черле ынчаш, көдээ ажылагыйының тускай эртемниглери үк ферманың ховар аалчылары. Инектерге бээр чемнин рационун тургуспаан, оон уламындан саар инектериниң суду кудулаан.

Фермада ажылдап турар кижилериниң амыдырал-чурттазынче колхоз баштаар чери кичээнгейни коныктаан. Бажыңнар септеттинмээн, чунарбежың ажылдавас, кызыл-булында печка чок. Колхозта партком, көдээ Совет культура-массадыг ажылды бо фермада ажыл-ишчилер ортузунга чорутпайн турар. Солунвар, журналдар база чогуур ой-шаанда келбес.

Сыын-Мыйыста байдал мындыг-дыр. Бо четпестерни дарый чайладып, ферманың ажыл-ишчилериниң ажылдаарынга, чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургузуп, малды бүрүн кыш ажырар талазы-биле хемчегларни дарый алаа чогуур.

К. ЛАМАЖАП.

Бир чагаанның изи-биле

ФАКТ БАДЫТКАТТЫНГАН

Чоокта чаа бөлүк авторлар Өвүр райкүүскомнуң иштики херектер киллдазының паспорт столунуң начальниги С. С. Оржактың ажыл шагы барымдаалавайн, паспорт кылдырын келген улусту 4—5 хонукта янзы-бүрү чылдагаанпар-биле манадып турганын болгаш чурук тыртыпар черниң ажылдакчыларының ажылынга харыысалга чогун шүгүмчүдээн чагаазы келген.

Ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң күүсекчи комитединиң даргазы А. Семис-ооллуң редакцияга дыцнатканы:

«Ажыл шагы барымдаалагас» деп эгелиг чагааны хынап көргеш, Паспорт столунуң начальниги С. С. Оржак арагалавас, бодунуң ажылынга кыымак кижи деп үүвеин хынаалда бадыткаан.

Райкүүскомга С. С. Оржактыы келдиртип чугаалашкан. Түнелиниде, үк ажылдакчы паспорт кылырынга бодунуң хостуг, дыштанар ужурлуг үеэзин безин ажыглап, кызымак ажылдан турары ылерээн. 1976 чылда районга паспорт кылырының планын ол ажыр күүсеткен. 1976 чылдың декабрь 25-тен бо чылдың январь 10-та чедир республиканың Иштики херектер министерствозуундан «билдириишкин, майык № 1» деп паспорт алырынга хорек бланкалар келбейн турганындан 40 хире кижи 15 хонукта паспорттарын албайн турган. Ол-да үеледе паспорт чуруу кылыр тускай фото-саавынар болгаш химикаттар чогуур черден келбейн турганындан 10 ажыг хамаатыларның чуруктары неделя иштинде кылдынмайн турганы база ышы болган.

Райкүүскомнуң талазындан чонга паспорт тыпсырының ажылын улам эвижидер дээш үстүнде ажылдакчылар-биле беседалашкан.

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРДА

ЛАТВИЯ:

Чылдың эгезинде

РИГА. «Радиотехника» бүдүрүлге каттыжыышкынының конвейериндан бо чылын баштайгы чүс-чүс бедик класстыг радиоприёмниктер болгаш электрофонвар үнген.

Юбилейлиг чылда коллектив күш-ажылчы улуг сорулгаларны чедип алырын төлевилээн. Чылдың онаалдазындан артыкка ийи мүң радиоприёмниктарны болгаш беш чүс электрофоннарны үндүрер деп шиитпирлээн.

ЧУРУКТА: транзисторлуг радиоприёмниктер цеги.

В. ЛИСИЦЫННЫҢ фотозу.

РСФСР:

Хадыңны канчаар тарып турарыл?

Январьда соогу аажок. Ынчалза-даа Зауральениң ыяш өстүрүкчүлеринге 30 градус соон шаптык болбас: оларда эм ажылдың изиг түлүк үезі.

Дугуйлуг трактор терең хаалыг черде сеялка сөөрткен оожум чоруп турар—ону кыжын көөрге бир янзы. Ол дээрге күзүн-не белеткеп каан черлерге механизаторлар хадың тарып турары ол. Тарыттынган черлерни чылыг дүшкүже чедир хыыргыыш-биле шуглап каар. Чазын эрээн хар суу симмиккен ол черлерден хадыңның баштайгы өзүмнери үүнүп келир.

Хадыңны тарыырының ыңдыг аргазын ыяш өстүрүкчүлери харлыг турда тарыыры деп адаар. Шак ынчаар ыжжын гараан хадыңның үнери эрте болур. Кыжын тараан хадыңнарга Зауральеге эпти-ле болур чайгы кандаашкын айыыл чок: ынчан олар аажок быжыга берген турао.

Ол плантацияларга өстүрген бичии хадыңнарны өске черлерге тарып олуртурга дыка эки үнер. Курганның ыяш өстүрүкчүлеринге дыка хөй тарып олуртур үүштер негеттинер. Зауральениң хову-шөл камгалаар куржагладынга хадың өске ыяштардан аотык таваржыр дээрзин олар боттарының практиказынан билип алганнар.

Курган обласка чылдың-на хову-шөл камгалаар ийи чүс гектар хире куржагларга ыяш тарып турар. Олар ховунуң хаттарының оруун дуглай нөгаан ханз ыылдыр өзүп үүнүп келир. Олар тарылга шөлдерин изиг курааг хаттардан камгалап, үер-чайык үрегдээринге шаптыктап турар.

УКРАИНА:

Ынаныштыг, магадылалдыг

Украинаның септекчилери мастерскаялардан сезен муң трактоорларны септеп үндүрген. Машина бүрүзүнге «Допуск-77» деп демдекти салгаш, магадылад паспортун берген. Ам колхозтарда болгаш совхозтарда чүс машина бүрүзүнүң 82-зи часкы хову ажылдарынга белен.

Николаевск областың ажыл-ишчилериниң көргүзүглери оон-даа артык бедик, олар техниканы хуусаа бетинде бедик шынарлыг кылдыр септээр дээш республикада калбарган чарыштың эгелекчилери болган. Ында алган хүлээлгелерге үндезилеп тургускан септелге графиктерин шыңгыы сагып, артык кезектерни катап тургузарын калбаа-биле боттандырып турар. Тракторларны мастерскаялардан үндүрериниң мүрнүнда оларның септелге сөөлүндеги эдиктирилгезин болгаш технологтуг эдилгезин кылып турар. Крымның механизаторлары мүрнаачыларның үлегер-чижээн эдергеш, улуг чедимшиннерни чедип алган, олар хову ажылдарын хамыкты мүрнай эгелээрлер.

КАЗАХСТАН:

Чер иштиниң шыгжамырындан

Даштыг куруг ховуда ийи мүң гектар черни Ашуактың чер иштиниң бойдус курлавыры суг-биле хандырар, ону Казахстанның гидрогеологтары эн баштай тыпкан. Чер иштинин суу элбек черни Арал далайның сонгу-барыын чүгүнден тып ажыткан. Ында 170-250 метр чедир хандыр өрүмнеп каскан артезиан кудук бүрүзү 20—30 гектар черни суг-гарып шыдаар дээрзин шинчилолдер көргүскен.

Бо беш чылдың эгезинден бээр Казахстанның куруг болгаш чартын куруг ховуларындан чер иштинде суг шыгжамырлыг он шак ындыг черни тып ажыткан, олар 15—17 мүң гектар черни суггарар арганы бээр.

(СЭТА-ның корреспондентилериниң дыңнадыглары).

ХОЙЖУЛАРДА ЧЕДЕ БЕРГЕН

Өвүрүң «Торгалыг» совхоз хой ажылдыг. Бо чылын 13590 хой ооллаар. Оон алдынган хөй хураган ажыл-агыйның мал бажын өстүрүп, анаа немежир. Чаа торээн чаш хураганны онтаменди доруктурып өстүрериге сакманщиктериниң кирпип турар салыышкыны улуг. Хойжуларже чылдын-на 70 аныяк ооллаар, кыстарны үндүрери чанчыл апарган.

Совхозта 3 хойжу бригада бар. Оларның эң улуу—12700 хойлуг Кадый-Бажы бригадазында төрүүр 16 бодан хой бар. Чаа-Суурның 6 агитквартирала р ы н ы н чурттакчыларын ол бригадага болгаш Ирбитейниң өшкү бригадазында быжыгдаан. Олар малчынварга баргаш, кажаа ишти хоорарынга дузалажып, мал чеми сөөртүрүнге шефтээшкиннерни организастаа турар. Агитквартираларның бирээзи 5-тен 10 чедир сакманщиктерни хойжуларже чоруткан. Чүгле ол алды агитквартиралардан иштизи-биле 43 сакманщиктер малчын аалдарга барып ажылдаары-биле шилиттинген.

№ 4 агитквартира (дарга-зы Ч. Хертек) 7 сакманщик кыстарны аъркаргаан. Олар 500 хураганны доруктурып өстүрериге, 4 тонна эки шыварлыг дүктү совхозка кыргып бээрин хүлээнген.

Өвүр район Советинин депутаты, аныяк сакманщик кыс А. Кыргыс социалистиг хүлээлгени бодунга ап тура, мынча дээн:

— Бүгү совет улуска СЭКП ТК-ның Чагаазын болгаш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының дугайында доктаалды изиг-биле чүүлдүгүнүн деткээн мен Партия, чазак мал ажылын көргүдериниче ол хире кичээнгейни салып турда, малчын үктүг кижи болгаш төрээн совхозумга хой анай, хураганны өстүрүп берикеэм кээр-дир. Бодум хуумда хойжу Д. Дукчунуун коданыга чаа торүүтүнген 150 хураганны ажаап доруктурарын хүлээндим.

Комсомолчу кыстар К. Копкар-оол, М. Тумат болгаш өскелер-даа 100—120-ден эвээш эвес хураганны доруктурар социалистиг хүлээлгелерни алган.

Кадый-Бажы хойжу бригадада амгы үеде 1700 ажыг хой торээн. Оларның хураганнары менди доруп турар. Хойжу С. Кызыл-оолдуң валында 200 хой. Ш. Доржунуң коданында—120 болгаш оскеде-даа кыштагларда хойнуң маесалыг ооллаашкыны кадыр түлүк эгелеп турар. Малчын бүрүзү сакманщиктер-биле хандыртынган.

Кыштаглаашкынның байдалы иштизи-биле дүвүренчиг эвес-даа болза, хойдан төрүүтүнген чаңгыс хураган-даа хоратпас дээш күүсекомнуң, совхоз дирекциязының талазындан бар арга-курлавырларны ажыглап, боттуг хемчегларни чорудуп турар.

Т. ДАМБАЖЫК,

Чаа-Суур кодээ Советтиң күүсөм даргазы.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

ЧЕПЕЛЬЧИЛЕРНИҢ ИНИЦИАТИВАЗЫН ДЕТКЭЭН

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылын күш-ажылга, социалистиг тургузуушкуңга тодаргай чедишкиннер-биле демдеглээрин шиитпирлээн Чепельдиң металлургия болгаш машина тудуушкун комбинадының коллективиниң ханы патриотчу болгаш интернационалчы эгелээшкинин түгле улусчу Венгрияда эвес, харын социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттарында база калбаа-биле деткий берген.

Алдарлыг эгелээшкиннин төрүттүнген черинде

БУДАПЕШТ. СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтиң Чепель комбинадынга чедирген байыры Венгрия Улус Республиканың бүгү ажылчы чоннарында дыңналы берген. Ол байырлыг чагаалы солуннарның бирги арынарында парлаан, ону бүдүрүлгелериниң, албан черлериниң, кооперативтериниң коллективтериде чугаалажып турар.

Л. И. Брежневтиң чедирген байырын «Кызыл Чепельдин» ажыл-ишчилериниң аразында эң калбаа-биле үнелээн. Комбинаттың бүгү цехтеринге болгаш бүдүрүлге участоктарынга ажылчыннар хураллары болган, ук хураллар акыдүүма совет-венгр найыралдын болгаш кады ажылдажылганын чырыткылаачак көргүзүү болу берген.

— Хүндүлүг чепельчи эш Л. И. Брежневтиң чылыг сестеринге, бистиң эгелээшкинивисче ажылчын чүректиң эң ханызындан ооң кичээнгейинге сеткиливис ханы өөрдү—деп, хоолай-прокат заводунуң «Бурунгаар» дээр социалистиг күш-ажыл бригадазының удуртукчузу И. Вайда чугаалаан.— Леонид Ильичиниң бистиң комбинатка 1972 чылда чорааның бистер шупту эки билир бис. Улуг Октябрьның 60 чылын күш-ажылчы чаа-чаа чедишкиннер-биле демдеглээр деп инициативаның чогум-на харын бистиңге төрүттүнгени таварылга эвес болдур ийин.

Чепельчилериниң алдарлыг эгелээшкини станок тудуушкун заводунда «Тайбын» дээр бригадага төрүттүнген. Ол бригаданың кежигүнү Ф. Месарош мынча дээн:

— Чепельдиң коллективиниге чылыг сестерлиг байыр чедирерин Леонид Ильич Брежневтин чугула деп көргени бистерге аажок улуг алдардыр. Октябрьга алдар кылдыр чарышты калбартыр дээн идеявысты боттандырар дээш чаа күш-биле ажылдаар бис. Часкаан эвес бис. Октябрь мүрүнүң күш-ажылчы эдлээнде Венгрияның он-он бүдүрүлгелери түрүп алган болгай—деп. Ф. Месарош түнелиинде чугаалаан.

Ленинвароштa Тисайның химия комбинадының хөй мун кижилиг коллективи «Кызыл Чепельдиң» эгелээшкинин өзугаар Улуг Октябрьның 60 чылынга алдар болдурган шалыпчы эдлечгде турып алган.

— Чепельчилериниң алдарлыг эгелээшкинин баштайгы деткээннериниң бирээзи болган бис—деп, комбинаттың партком секретары Г. Чес чугаалаан.— Улусчу Венгрияның ажылчын ажгызына эш Л. И. Брежневтиң чылыг сестерлиг чагаа чоруткаанына Чепельдиң коллективи ышкаш, бистер база чоргаарланып тур бис.

Мурнунда коларовчулар

СОФИЯ. Чепель комбинадының коллективинге СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтин чедирген байырын болгар парлалга эң коску черлериде парлаан. Чепельчилериниң Венгриядан өске-даа черлерге ужур-дузалыг болган чаагай эгелээшкинин Болгарияның бүдүрүлгелериде калбаа-биле чугаалажып турар.

Улуг Октябрьның 60 чылын төлептиг уткуур дээш шимчээшкин Болгария Улус Республиканың бүдүрүлге коллективтериниң аразында база калбарын турар. Чижээлээрге, Софиянын Коларов районунуң мүрнаачылары беш чылдың иннги чылының бүдүрүлге онаалдаларын алдарлыг Октябрь байырлалының хүнү — ноябрь 7-те чедир күүседир деп хүлээлгени чаа алган. Олар пландан ажыр 11 миллион лев акпа продукциязын бээрлер. Камнаг алган материалдарының болгаш энергиязының күсели-биле бөзин коларовчулар улустуң хереглел бараанларын немей 5 миллион лев акпага бүдүрерин хүлээргеп.

Улуг Октябрьга алдар кылдыр ажылчы чоннарының шимчээшкини Болгарияда улам-на массалыг, бүгү улустуу шынар-бүдүштүг болуп бар чыдар. Республиканың улам-на чаа-чаа бүдүрүлге коллективтериниң ажылчыннары ол шимчээшкинге каттыжын турар.

Октябрьга алдар кылдыр шалыпчы 60 ээлчег

ПРАГА. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылын төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш Чехословакияда «Улуг Октябрьның юбилейинге — шалыпчы алдан ээлчегге» деп дозуп-биле калбарган.

«Острава» шахталарындан мүрнаачы шахтёр Л. Сакмарның социалистиг күш-ажылдың алдаржаан бригадазы шимчээшкиниң инициатору болган. Тришинецтиң Октябрь революциязы аттыг металлургия комбинадының металлургтары ооң эгелээшкинин бир дугаарында деткээн. Октябрьны ажылчы өзү-биле төлептиг уткуур дээш шимчээшкин бүгүн Чехословакияда бүгү улустуу апарган.

Бүгудениң болгаш кижи бүрүзүнүң хөрөөө

БЕРЛИН. Чепельдиң металлургия болгаш машина тудуушкун комбинадының коллективинге СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтиң байырлыг чагаазында кайгамчык бедик үнелээшкинин алган Улуг Октябрьның 60 чылынга алдар болдурган социалистиг чарыш Герман Демократтыг Республиканың ажылчын коллективтериниң аразында база калбаа-биле шеннерен турар. Октябрь мүрүнүүн эдлээнде турупканнарының мүрнүү одуруунда — республиканың химия үлетүрүүнүң ажыл-ишчилери. Адырнын мүрнаачы будүрүлгези — Лойнеде комбинаттың коллективи чыл дургузында үлетүр будүрүүшкүүн планыг көргүзүлгелерден дыка ажыл турар кылдыр — 7,8 хуу улгаттырарын хүлээргеп.

(СЭТА).

ГДР-НИҢ ЧАЗААНЫҢ САГЫНДЫРЫГ БИЖИИ

БЕРЛИН. (СЭТА). ГДР-ниң даштыңы херектер министриниң оралакчызы Курт Нир ГФР-ниң ГДР-де доктаамал төлөө черинин удуртукчузу Г. Гаусту хүлээп алган болгаш ГДР-ниң чазааныңа ГФР-ниң чазаанга сагындырыглыг бижиин аяа хүлээдип берген. АДН агентиледдиң дыңнадып турары-биле алырга, ГДР-ниң чазаачы чаңгыс удаа эвес удурланышкынары турбуже, ГФР-ниң ГДР-де доктаамал төлөө чери ГДР-ниң иштики херектеринге холгаарлаар оралдажыышкынарын үргүлчүлеп турар деп сагындырыглыг бижиите айыткан. Керээге болгаш делегей нормаларынга удурланыштыр, ол төлөө чери ГДР-ниң хамаатыларының эрге-ажыктарын төлөөлөөр эргеин бодунга ап турар. Ол чорук ГДР биле ГФР-ниң аразынга чарган кереелерге болгаш ол ышкаш дипломаттыг харылзаалар дугайында Вена конвенциязынга удурланышкан болуп турар.

ГДР биле ГФР-ниң аразынга кандыг-даа кады ажылдажылганын болгаш харылзааларны чогумчударының кол чүүлү болза, аразында харылзаалары чүгле тайбың ижа-хелбээ догуннаашкынның принциптеринге болгаш делегей эргеиниң бүгүде хүлээп көрген нормаларынга үндезилеттинген, тускай догуннаан, бот-бодундан хамаарышпас ийи немец күрүнеги кайы-кайызының чугаа чокка хүлээп ноору болур деп, Герман Демократтыг Республиканың чаза сагындырыглыг бижиите онаалан айыткан.

БОТТАРЫНЫҢ ЭРГЕЛЕРИ ДЭЭШ

НЬЮ-ЙОРК. Истеп сүрүүшкүнүң дузазы-биле монополистер америк ажылчы чоннарың ангы демиселин сокса-дырын оралдажын турар.

Майами-Бич хоорайга (Флорида штат) аалчылар бажынарының ажыллакчыларының ажыл — сокса-дыышкынының доозулганының соонда оларның эдлери ажыл сокса-дыышкынының «күткүкчүлерин» массалыг-биле үндүрүп эгелээн. Администрация ийи чүс ажыг профэвилел болган ажылчын активчилерни ажылдан үндүрген.

Сент-Луис хоорайда (Миссури штат) «А энд и Транзит компани» компаниялың автобус чолаачыларының ажыл сокса-дыышкыны эгелээн. Профэвилелге ажылчыннарның каттыжарын хораан компанияның администрациязының шиитпирине ажылчыннар улурланган.

БОННН. Барыын-герман улетпүрүүн кол адырлары—машина тудар, металл болбаазыраан кылыр болгаш металлургиянын будүрүлгелериде ажылчы чоннарың болгаш ол будүрүлге черинин эдлериниң аразында социал месилдежиишкин күштелген.

Күш-ажылдың байдалын эжиидер болгаш ажыл төлепирин улгаттырар дугайында профэвилелдиң негелдезин концерннер эдлериниң хүлээп албаанынга харыы кылдыр январь 27-де Гессеннин болгаш Баден-Вюртембергтиң сонгу районнарының барык 30000 металлист ажылчынары улурланып, ажыл сокса-тканнар.

БРЮССЕЛЬ. Брюгге хоорайның чанында турар «Клайсон» дээр кодээ ажыл-агый фирмазының бельги заводунуң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары ажыл сокса-дыышкынын чарлаанар.

Ажыл сокса-тканнар ажылдыг болуруунуң магадылалын, ажылдан үндүрер чоруку сокса-лырын болгаш ажыл төлевирин улгаттырарын негеннер. Сөөлгү үе иштинде «Клайсонун» администрациязы 300 ажыг ажылчыннарны ажылдан үндүрүпкен.

«Гудьюр» дээр америк компаниянын бельги салбырының ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары ажыл сокса-дыышкынын чарлаан. Олар компаниянын администрациязының оларның 9 эштерин ажылдан хоойлуга удур үндүргеннинге удурланганнар. Ажыл сокса-тканнарның неттерелдип таратка медеглелинде ажылдан үндүргеннерни ажылга катап киирип алырын челип алырынга оларның шиитпирлиин онаалан демдеглээн.

(СЭТА).

ПРОФЭВИЛЕЛДЕРИНИҢ НЕГЕЛДЕЗИ

МАДРИД. (СЭТА). Барыын үеелдиг экстремистериниң хан төгүүшкүнүүр кем-херек үүлгедиишкиннериниге ажылчын комиссияларының кежигүннери таваржып турза-даа, ол идеттеринин үүлгедиишкиннери Испанияның бүгү ажылчын ангызынга, демократтыг күштерге болгаш бистин чуртувуста болуп турар политиктиг амыдыралды демократтыдарының чорудулгазынга удур углаппан-даа эвээш эжин-биле билип турар бис деп, ажылчын комиссияларының национал секретариадының ажылы дээш харысалгалыг Марселино Камачо парлалга конференциязынга медеглээн.

Сөөлгү хүннерниң болуушкуннары, а ол ышкаш күрүне чөвүлелиниң даргазы Ориоль-И-Уркихону болгаш шериг юстициязының дээди чөвүлелиниң даргазы генерал Вильяэскусту чажыды-биле оорлап тудуп аппарган чоруктар дээрге чаңгыс аай планнаа-биле кылын турар үүлгедиглер-дир, оларның эчис сорулгазы — демократияны катап тургузарының оруу-биле Испанияның бурунгаар чоруурунга шаптыктаары болуп турар деп, ол онаалап демдеглээн.

Политика талазы-биле хоругдаттырганнарга бүгү-шиити келдерел көргүзериниң, демократтыг хосталгаларны катап тургузарының болгаш бүгү-ле экстремисчи болуктерниң ченсээн хураарының дугайында профэвилелдериниң негелдезин ажылчын комиссияларның баштыны бадыткаан.

ИТАЛИЯНЫҢ ПАРЛАМЕНТИЗИНДЕ

РИМ. (СЭТА). Чуртка хой-шиитиниң корум-чурумун камгалаар дугайында чидиг айтырыгны чугаалажып көөрүн итали парламентиниң депутаттар палатазы дооскан. Бүгү-ле антифашистиг партиялардың төлөөлекчилериниң ажылдан кылган резолюциязын депутаттар бадылаашкынларының хой нуруузу-биле үүлдүг деп көрген. Чүгле неофашистиг партиядан болган өске-даа чамдык үүрмек болуглежиишкиннерден сокгуткан депутаттар аяа удур бадылаан.

Барыын үеелдиг экстремистерниң хоралакчы үүлгедиишкиннериниге удур шиитпирлиг демиселди чорударынче, демократтыг корум-чурумну камгалаарынче болгаш чуртта өзүп турар кем-херек үүлгедир чоруктарны үзе шаварынче эвээш эргежок чугула делегей дугуржулгаларын чарарын база саналдаан.

ДАШТЫКЫ КАЛЕЙДОСКОП

Далайжы херээженнер

Далайжы — эр кижиниң мергежили. Ол ыяап-ла ыңдыг болбас дээрзин поляк херээженнер чедишкиннинг шынзытканнар. Польша Улус Республиканың океанда судполар чоруур черлериниде үш чүс ажыг херээженнер эжиитирип чоруп турар. Оларның хөй нуруузу — стюардессалар, поварлар, парикмахерлер. Атлант океанда чоруп турар «Стефан Батор» лайнерниң экипажында «судно авазы» бөзин бар. Оон хүлээлгези — эң бичии пассажирлер дугайында сагыш салыры болур. Гдыни пароходствозунуң флотилиязында херээженнер дыка хөй. Оларның башкарыкчылар эвээш эвес. Ол хоорайның далайжылар училищезинде ам 31 уруглар далай херээнин өөредилгезин эртирип турар.

(«Польша хайгаарал» — ПМА)

Арагачы полицейжилер

23 харлыг Диана Уэбстер деп уруглан полицияга чүге ажыллавайн барын деп аңгли «Дейли миррор» солуннуң корреспондентизи айтыырга, ол мынча деп харыылаан: «Чүге дээрге ынна самыын-салар болгаш арагалаар чорук кедерээн-дир.». «Мени дуурайлаарын орадлашпаан чаңгыс-даа начальник чок. Оларнынбиле калы арагалаарындан ойталап турган мен»—деп, ол уруг чугаалаан. Лондонуң барык-ла бүгү полицейжилери—хоочураан арагачылар. Олар дежурныйлаашкын үезинде бөзин арагалап турар, ону удуртулга чери бөзин хереккe албас дээрзин ол медеглээн. «Мен кандыг-бир бужар-бак дүш дужээн ышкаш боллум. Англи полицейжинин хевин келерин кымга-даа сүмелевес мен» — деп. Диана чугаалаан.

(ПМА).

Маркалар музейи

Будапештиде Филателия музейи септелге сөөлүнде катап ажыттынган, ол чүгле болгунуң коллекциязы-биле эвес (9 миллион хире маркалар), харын ховар маркалар-биле база сурагжаан. Чижээлээрге, ынна Франц-Иосиф хаанның чуруун чураан баштайгы венгр марка кадагалаттынын турар. Ону чеокта чаа Франциядa Иверниң парлап үндүрген каталогунда 50 мүн франк деп үнелээн. Оон ужуру мындыг. Ол марканы чагыын кылдырын алган көөрге, мынаагылар хаанның арын-шырайы, быжар думаадан аараалаш, сегээн кижиниң арны ышкаш, шокар болган. Ынчангаш ону чагып кылдырган кижилер ол маркаларын бүгү болуун шуптузун узуткаар деп дужаганнар. Ынчалза-даа эдээн каш маркалар үрелбейн, ол хевээр арткан.

Музейниң коллекциязында аяа эвес база бир марка бар. 1861 чылда Англияның шаандагы Нью-Брансуик колониязының почтмейстери Чарлз Коннель Англияның хаанының чуруу бар маркаларының төнгенин барымдаалаан, чаа болук маркалар чагыткан. Оларны кылып эккелгенде ынна почтмейстериниң сегел салдыг арнын көруп каан, почта ажылдакчылары аларгай бергеннер.

(ПМА).

Арага доскаары

Арага кудар эң улуг доскаар кайдал? Брно хоорайдан ырак эвесте Микулова суурнуң чурттакчылары ыңдыг доскаар бисте деп санап турарлар. Ында кайгамчык улуг доскаарга 10 муп 100 литр араганы кудуп болур. Оон узуну—алды метр чартык, доораазы—дерт метр чартык. Ол доскаар 22 куржаглыг, оларның бирээзинин-не денизи 390 килограмм. Доскаар эм 334 чыл болган. Ону Криштоф Шпехт деп шевер кижи 250 хонук дургузунда кылган деп дамчыыр чугаа бар.

(Праговресс-ПМА)

БЕЙРУТ. Демисежип турар талаларның аар чепсекти дужаар хуусаазы Ливанда төнүп турар. Ол черниң парлалгазының демдеглеп турары-биле алырга, чепсекти чыыр ажыл болур чогууру-биле болган. Ол операция-биле кады чаалажып турар үеде чуртка кирип келген Палестинаның хосталга шериниң кезектерин үндүрүп эгелээн. Ливанның харыысалгалыг кижилери тускай эртемнеглер-биле 19 айның иштинде дайын чорудулгазының соонда чуртту катап тургузарының талазы-биле планнарны чугаалажып эгелээн.

ЧУРУКТА: чепсекти дужаар талазы-биле операция үезинде.

ЮПИ—СЭТА-ның телефотозу.

Чогум кымыл?

Бир-ле эртен ойнаар-кызын
Бичии уруг кончуп орган:
Арны-бажын, идик-хевин
Лажок хирлиг кандай
чүвел?

Саазынга дээптер сен,—
Салаан изи артып каар-дыр.
«Арыг-силиг болур чоор» деп
Авам чагыын уттуптуп бе?

Бир-ле эртен ойнаар-кызын
Бичии уруг кончуп орган...
Ава чагыын уткан кижи
Алызында чогум кымыл?

Н. ОНДАР.

ДЕЗИВИТТИ

Шилги-ала бызаажыгаш
Ширини түлүг болу берген,
Мени үзер дээзиг-даа,
Медээжок-ла хыйыртаан
тур.

Элге барып хаваан дүрбүп,
Элезинни үзүп, моннап,
Довуракты холу-биле
Доозупнадыр эшкеннээр-
даа.

Халып келир чадавас дээш
Карак уштап көрүп тур мен.
Ынчап турда, кайыын ийик,
Ыылаан-хиилээн шаашкак
келди,

Кедереп-ле турган күжүр
Хензигне-шаашкактан
Карак углаап черинди-ве
Карацнадыр дезивитти...

Х. СЕРЭЭ.

Школага тургалак бо
Уругларның ашканы,
Чарашының көргени
Чаа белек «Букварь»-дыр.

Амдыгааштан эртемче
Алдын «дүлгүүр» тудупкан,
Алызындан түткүлдүг
Аас-кежиктиг чаштар-дыр.

БИЧИИЛЕРНИҢ ЧУГААЗЫ

Авазы оон чүге ыглай бергенин айтырарга:

— Мээң бажымче кым суг кудуп турду?!

* * *

Эдик дээр оолчугаш ачазынче кайгап-ла олурган.

Ачазы:

— Чүге кайгап олур сен, оглум?—деп айтырарга:

— Ачай, менээ сенде ышкаш чараш диштен кадап берем.

* * *

Вася суг Эгер деп ыт азырап алган. Васяның ачазында эгээ бар. Ачазы ол эгээ-биле чүү-даа кылып алыр. Ыдыының ады Эгер хирезинде оон эгээзи чок.

Вася ону кайгап турган. Бир-ле хүн ол ачазыдан айтырган:

— Эгериин эгээзи бар бе, ачай? Ол оон-биле чүү кылын турарыл?

— Эгериин эгээзи чок, оглум. Оон чүгле дыргактары бар.

* * *

— Ойнаарактарың канчаг барганыл, оглум?

— Эштеримге үдеп берип каан мен. Чаа чылда чаа ойнаарактар садып бээр болдуң чоп, авай.

— Чаа чылга чедир ам-даа бир чыл бар ышкажыл.

— Ынчаарга ойнаарактарымны дедир ап алыр мен.

(Бичиилериин чугаазын Бай-Тайгадан Буян Күдерек, Кызыл-Мажалык школазының болүк 4-кү классчылары болгаш Кызылдан Марит Хайдып чыып бижээн.

ТАЙГА ЭЭЗИ

(Тоончузу. Эгези № 24 «Шында»).

Хая көрүү-көрүү дүрген-не дедирлениптим. Демги ол чүү деп амытан боор. Тайга эзинин аъды оттан чораан эвес ирги бе? Келген черимни билир-ле болгай мен. Ынчангаш хүн уунче чоруп-ла ор мен. Арга кыдыы чоокшулап ор. Аштаарым-даа хөлчок. Аяка барып дыштаныр алырдыр дээш шырыштар аразыбиле халыырга шимээнин канчаар. Сактырымга Тайга эзи бир чөкпүр дыт азы нош артында менче көрүп, сегирип алыр деп-даа турганзыг. Хепертен арга кыдында аъттыг кижи көстүп келди. Тайга эзи бо-ла эвеспе?!

— Оой, эжен. Бо кым боор, Карбай-оол бе? Азы Олэшка сеп сен бе?—дээ дыйылаат үн дыңналды. Тайга эзи бо эвес-тир. Эткен чылын Дыттыг-Хемге кады чайлаанывыс Шымылдың ооллары карбаңнаан Карбай-оолду, шүшпен Олэшканы билар болганда таныырым кижи боор чадавас дээш бажым дөдүрүп келдим.

— Аа, бо Адыгжыларның, чаа көжүп келген аалдың оглу ышкажыл. Чүнү канчаг чоруурун ол? Алды ай төнчүзүнде кат быжар эвес, кэттаар дээрге. Менден чоп чаштырын ол. Азы корга бердиң бе—деп, ачамнымы ышкаш хүрен шляпа бөрттүг, кызыл торгубиле додарлап каан чеңи-чоктуг, соөскен туткан солагай холун быктында аппарып алган, бир холу-биле аъттың мунгаш дынын так тыртып алган ак шырайлыг аныяк кижи айтырып тур.

— Акый, Сырганы көрдүңер бе? Мээң үгбамны. Кок шыва тоннуг, ак аржыыл шарыттынган.

— Ийе, көрдүм. Артыы-Бозагада Шымыл сугда деминне чеде берди. Адын айтырарымга, Сырга мен дээр чорду. Ол өгүүн өөреникчи уруу Света-биле аяк-шынак чүгаа турган чүве. А Артыы-Бозаганы билир сен бе ынчаш?—деп айтырды.

— Чок, бо черде бир дугаар чайлаглап келдивис.

— Бо бичии сиртти—дээш, кымчызы-биле айыткаш, — ажа бээрге, ырак эвесте оргулааш кежилдир моөр кара хаяларлыг чер ол-дур. Ол хаялар артында үш өг бар. Колхоз малчыннарының оглери. Че, мен сени ол өгге чедирип каайн. — Ушкажывыт дээрге, ол кижиниң мунганы шилги аъттың хокпазында олуруптум.

— Чаа, кайгал, чугаалап ор. Үгбаңны үүү дээш арга иштинден дилеп чоруурун ол—деп, аргадан үнүп келгепивисте кижим айтырды.

Кырган-авамның көште меңээ чугаалап бергени оолун чугаазын, демин аргага шаарап мыйыстыг амытанга ужурашканымны бирден бирээ чокка чугаалап бердим.

— Сыын деп аң көрген-дир сен. Бо үеде кызылгыр апаар чүве болбазыкпе ооңар.

Кижим элээн ыыт чок чоруп ора иштинде бичии каттыргаш, соксан калды.

— Ам сени кайнаар аппар чыдар деп мен?

—Шымыл сугда Сырга үгбамче.

— Чок. Сени эзим дүвүнде оранымче аппар чор мен. Тос каът шил өргээге, тос каът олбук кырынга чурттаар сен. Бо эзимниң эзи мен-дир мен —деп, ол кижи сыйылаап үнү-биле чугаалаштарга, эъдим изиш дээн—Үгбаң Сырганы база ында аппарын кагдым. Ам сени алыр дээш келгеним бо. Шымбай-ла дуптувус —дээш, ол кижи менче көрүп келгеш, хи-хи кыдыр диштерин өттүр каттыргаш, дедир хая коруунду. Чииртимни дегет «Тайга эзи бо-дур! Сырганы аппарган. Мени база алыры ол. Дүргеп аңам сутта барып соглээр-дир» деп бодал бажымга кире дүштү.

Эзериҥ сокгу бажыдан ийи холдан туттунгаш, шык кырынче дүже халаап, хадаа көрүнмейн хонгаш хонаш кайы сен дээш калбак шыкты кеже маңнаптым. Артында Тайга эзэниин: «О-ойт, бээр кел, ойт, бээр кел. Мегеледим, Адыгжы оглу»—дээн состери безин чииртим кылдыр дыңналган.

Аал коданының мырыкай чанында келгенимни эскердим.

— Кайнаар чидип чордуң—дээн Кызыл-оол акымның үнүн дыннап кагдым. «Хаа, бо чор ышкажы?—деп, Көгел даайымның оглу Хүлер тунуксумаар чугааланды. Амдаа шуут сагыжым ажаан. Кызыл-оол биле Хүлер доң артында бо көстүп чоруп орлар. Кызыл-оолдуң калбаксымаар арны ширини, а Хүлер дам-на сыпыгыр караан сыпыйтып алган хүлүмзүрүп чор. «Дуу аңаа чордум, арга иштинге, Сырганы дилеп» — деп харыылаан үнүм кортканымны-даа. өөрээнимни-даа соглепкен боор. «Сырганы дилеп, Сырганы дилеп деп алган. Сырга кайнаар чиде бээр чүвел. Улуг кижи, Артыы-Бозагада Шымыл акыц суг ножүп келген чүве-дир, чоокта чаа. Аңаа чораан. Ол өгүүн уруу Света-биле ам чаа келдилер, өгде. Сыргадан сени айтырарга билбес боорга, өгде улус дүвүреп турлар. Че, өгже марш — деп, Кызыл-оол командылай аарак чугаалады. «Шай» хайындырыпкан. Боова-боорзак чиир-ле. А кежээ ачаң серге өзедир мен дээр чорду, Карай»—дээш, Хүлер чанымга чедип келгеш, холумдан чедип алды.

...Көгел даайым меңээ чонар-даштан чазаан дажыг хемниң саарыгларын ажыр халып орар аътты, а Сыргага болгаш Светага Москвадан садын эккелгеин ялы-бүрү өөнерлиг ленталарны берди. Чонар-даштан чазаан аъттың чаражы-даа хөлчок. Кулак-кудуруун салгын-хатка соңгаар эстедипкен бистиң Согун-Хоорувус-ла.

...Ээлүг Тайга эзи ол ирги бе? Чок, ол эвес болгай аан. Тоолдарда чоп оларны каас торгу идик-хептиг, киш кежи берттерлиг деп дыңнажык мен. А ол ачамның ышкаш хүрен шляпалыг чоржук. База-ла ачам ышкаш Кызыл-Тайга садыындан садын алган чадавас. Тоолдарда Тайга эзлерин кижилерни бодуңуң өргээзинче аппаарда хуулгазын күш-биле хадыдын алгаш эккээр чүве дээш кай, демги кижи ышкаш аътка ушкарын алгаш эвес. Мени көрүдүр деп бодаан кижи болгай аан. Ачамны, Шымыл акымны, оон ооллары Карбай-оол, Олэшка сугну база таныырын, бо черчуртту эки билирин бодаарга... та, та, ким билир... Та, оларны билип алган Тайга эзи...

«Демин дүште Шымыл акым сугта чеде бээриңге сенден кымның уруу сен деп хүрең шляпалыг, кызыл чеңчоктуг, ак шырайлыг кижи айтырды бе?»—деп, кежээликтей анайлар тудуп, хөлеп тура Сыргадан айтырдым. «Ийе—дээш, хой хавырын турган Светаны кыйгырыпкаш —Демин дүште силериҥ өөңерге элик кежи дожек бажыңга дуйштап алгаш, аза мен» деп Олэшканы коргудуп турган кижиниң ады кым ийик эш?—деп айтырды. «Аа-а, демги кымый-дыр. Алаштан бээр сарлык молдургалары кадарын кээп турар. Доржуваа деп кижи-дир» —диди. «Ол кижи мени база Тайга эзи мен деп арга кыдыыңга коргудун турду»—деп катты-иткилиг чугаалады.

Кежээ. Шип-ле шимээн... Ында-хаан даштың одекте хойлар, өшкүлер, инектер кегжентеги безин дыңналыр. Дүүн чаа авамдан дыннааным Туралыг тайгазының эзэзин сактып келгеш, Алдын-оолдан так куспактанып алгаш, үр-ле чыткаш,удуй берген мен...

Хепертен даштын аът быдгырганы сагыжымны чардыктырыпты. Эжикти ажыдыпкаш, эргин кастымга үүүп келгеш көөрүмге, кызыл өөнүт тыва чайгы торгу тоннуг, чолдаксымаар сынныг, 40 хар чедип бар чыдар хире назылыг кижи бора аъдын херимде баглап тур. Бээр көрүүп келди. Хорээнде орден хүн караанга чайлай берди. «Хүндүлелдиҥ Демдээ» орден болду.

— Экээ-эки. Че, кандыг ажылдап, чурттап тур мон?—деп тыртылчак хулумзүрүүбиле менче көрген шойбек ажарынныг кижини бир-ле черге көргеним холчок болду. Саптырымга, Бин-Хемге-даа көрген ышкаш мен.

— Экии. Ажыл-агый-даа шору чоруп тур. Бөгүн дыштаныр хүн. Дыштаныр орар бола-дыр. Контораже кирицер. Ындында өрээл мээң чурттап турар өрээлим ол. Эрте бериҥер—деп танып чадааным аалчымны чаладым.

— Суурга бо малчыннар хуралыңга чорааным ол-дур ийин. Туралыг баажыда хой кадарын турар болбазык мен бе. Мында Адыгжы ашактың Красноярскиге институт дооскан хеймер оглу ажылдап келген дээрге, орук ара барып көөр дээш келгеним бо—деп, аалчым кирип ора чугаалады. Кажан аалчымга сандай ап бээримге, олуруп алгаш:

— Че, дунмам орукче белеткен. Туралыг баажыда аалыыска киргеш бар. Ава-ачаның мал-маганнап чораан чери-дир. Ынаар үр-ле барбаан боор сен. Дедир кээриңде мээң улуг оглум аътка сени чедирип каар, ажырбас.

— Ам, дораан-на бе? Адыр, шай чылыдыптайн, сну ижиптиңер.

— Чок ажырбас дунмам. Соок болза харын экп. Изиг хүнде соок тыва шай чүүдеп артык суксунум чүве. Кижим улуг аяк шайны ижип орда кеттинин алдым.

Ийи-үш улуг доштерин эрткеш, бичии алыга үүүп келгеннивисте кижимден ачамны канчаар таныырының дугайында айтыргаш, ачамның ырак төрели болур, «Шенпелиг» совхозка хой чыл сарлык кадарын келген ашактың ортун оглу болур кижи дээрзин билип алдым. Удаааанда Туралыг баажының шыгынче үүүп келдивис. Ам-на харын айтыыглар салып эгеледи.

—Аван, ачаң Бин-Хемде «Өөк» совхозта хой кадарыл турар хевээр ыйнаан?

— Ийе.

—Хе-хе-хе-хе-хе. Ам сени кайнаар аппар чыдар деп мен. Билир сен бе?—дээш, менче көрүп келгеш, бир караан басты.

Хепертен 15 чыл бурунгаар болган од болуушкун караамга шывыраш диди. Ынчан мени коргуткан кижи Доржуваа бо-дур!

— Эзим дүвүнде Тайга эзэзиниң өргээзинче—деп дүргеин хөлчок чугаалаптым.

— Утпаан-дыр сен аде, дунмам. Аңыламда бичии уруглар коргудар ындыг чаныыр турган кижи боор мен. Ынчан сени коргудупкан хүүмүнүн эртениде кадарын турганым сарлык молдургаларын халакчы эжимге хулээдипкеш, тутсуп чана берген болбазык мен бе. Дараазында эолчээмде одар солуп оске тайгага кадардым. Ынчангаш сеңээ ол-ла хевээр ужурашпайн барган-дыр мен ийин.

— Хаа, Тайга-эзи силер ышкажынар чүү але—дээш, бо элдептиг ужуражылгага өөрээнимден.—Мынчап-ла тос каът өргээге чурттаар, тос каът олбук кырынга саадаар боор тур мен—дидим.

— Адыгжы оглу, чугаалап көрем. Тайга-эзи деп чүве бар деп бодаар сен бе?

— Чок, чок—деп ыыт-на сеткилимден чугааладым.

— Ээ-ээ, өскээр бодап чоруур-дур сен, Адыгжы оглу.

Тайга черге ажылдан чурттаары кайы хире деп бодаар сен? Кыштың ууттунмас улуг хары, чайның чаъс-чаңнары, күстүн, частың хат-шуургаңнары. Берге-ле!

А тайганың кадыг-берге бойдузу-биле демисежип, төрээн чуртунун, чонунун мурнунга ак сеткилдиг бараан боор чоруур кижилер бар. Тайганың эзлери олар эвеспе!—дээш ыыт чок барды.

Ол минуталарда мен, чашкы шаамда эң-не кээргел чок, багай кижи деп саная чораанымы, ам «Шенпелиг» совхозтун орденниг малчыннарының бирээзи Доржуваа акыйны бодап чордум. Туралыг тайгазының эрес-кежээ, бойдустун «тос халавы-биле» демисежип чоруур дидим чүректиг, быжыг сорукту кижилерни—малчыннарны бодап чордум. Олар Тайганың ёзулуг эзлери-дир! Ажыл-ишчи амыдыралче чаа-ла базым кылын чоруур кижи мен олардан өөренир ужурлуг мен.

Ийет, мен Тайга эзэзиниң аъдында ушкажын алган чоруурумну билип чордум.

Б. КҮЖҮГЕТ.

БИЧИИ СОЛДАТ

Майор Түлүштүң өг-бүлезі хоорайның чээрби алды дугаар кварталына чурттап турган. Оларның бажыңы хой каът чуртталга бажыңының бешки каъдында болгаш оон хүнче талазында, ынчангаш оон делгем, улуг соңгаларындан кирген хүнүн чырык хеелдери кылагар дозулуг шала кырынга ойнай бээр.

Бичии Орланның ава, ачазы дуъштеп келирге, хлеб чок болган.

— Орлан, адаанда кухняже халаап кел, оон башка ажылдан озаалдай бээр бис—деп, ачазы командылаан шинчилиг чугаалаап, аңаа каш ак конеектер тудускан.

— Дыннадым, эш командир!—деп чык кылдыр илеткаш, Орлан конеектерни чаптыр-соора ал сал-ла, эжик артынче шимеп дээн.

— Ындыг сеп ийин, Байыр Санаевич, бажыңга безин өксын изиг бээр. Сээц айынбиле оглун база мырыңай шергээй берген көрем—деп, Серенмаа Оюновна ону чемелээн-даа дег, ынчалза-даа кем чок чугаалаанган.

— Холзевейн көр, авазы. Чурум, хамыктыг мурнунда чурум, ол чокка хоржок болгай—деп, майор кадайынче чазык хүлүмзүрүп чугаалаап, чүнгаан холдарын кургадыр чоткан.

— Канчаг шериг апарган кижи боор сен, Байыр? Школаны түгле 4, 5 демдектерлиг доостуң, оске өөредилге черинче кирип ап болур турган.

— Кызыл шериг ачамның улегери ыйнаан—деп, Байыр Санаевич чоргаарланып чугаалаан.— Кандыг тускай мергежил эң-не үнелгил?—деп айтырган болза, ам-даа болза, боданмайн, «шериг кижи» деп чите-ле харыылаар ийик мен.

— Ындыг түве-дир ийин харын. Байыр Санаевич? Сээцбиле кады-ла кызыгаар заставалары кезин кожүп чораан кырыыр кижи мен ыйнаан. Бажыңга органында безин оглунга апаа түве чугаалаардыр сен бе, үргүлчү-ле шериг-ле шериг...

— Ыдыктыг хүлээлге, буянныг сорулга, чүден артык, авазы — деп, ол кадайын оожуктурган...

...Бир катап Орлан школаданээп келгеш, сумказын стол кырынче пет кылдыр шывадапкаш, орун кырынга ишкиринин ыглап чыдыпкан. Ачазы ажылдан келгеш, төвүп-даа ужулбайн оглунуң чанынга түгүрүп келген:

— Канчаг бардың, Орлан? Ыглап болур түве бе моң, бичии солдадым, сен болза эр кижи-дир сен — деп ширини чугаалаан.

— Санга 2 алдым, бодалга бодап чадап кагдым, ачай — деп. Орлан шүжүнейнин чугаалаан.

— Ол-дур ам, дүүн черле копчуг ойнап салып турдуң, чугаа дыңнавайн — деп, авазы чугаага киржи берген.

— Ээ, хоржок, ыглап черле болбас, тала. Сен болза, солдат болур кижи-дир сен, а дайынчылар кандыг-даа берге таварылгада ыяк туттунуп шыдаар, эрес оолдар...

Орланның чайгы дыштанылгазының, а оон ада-иезинин шолээзинин үеинде көдээже төрелдээрлер. Ачазы Орланче карак базып, кайгаллымаар коргеш, шериг хевин чула баскаш, эде-хере тыртып, тас кылдыр кеттинин алыр: шериг хөйленинин хола өөктери хүн караанга алдынналдыр кылаайнын, иогаан фуражказының сүлделиг кызыл сылдызы ырактан-на чайыыпанып көстүр.

Ашак, кадай холдарындан пайыралдыг четтинчипкеш, кожа базыптарга, кожалары оларны магадааштың чазыкчаагай хүлүмзүрүп, а эрткендүшкен кижилер ылым-чылым чоруп турган, а бичии Орлан база дыка арыг-силиг кеттинипкен, ава-ачазының соондан аажок чоргаар, хорээн мурнадыпкан, дурт-сынын дорт, хере-хере базын орар.

Ачазы шериг кижи болганынга Орлан хөлчок чоргаарланыр, көдээ оолдар ону үглеп келирге, ачазының аңаа чугаалап берген шериг дугайында каттырыгчыг чугаасоттарын оларга изиг-изиг хөөрээр; хол-буттарын чызыраткан, шериг ёзу-биле ёзулаан, орү-куду марштап кылаштаан, аайын тывынмайынна турганнаар...

Бичии Орланның ол опанчипен чаныр көрген кижи «адашкыларның шериг болуру —черле угун салгаан түве бе бо, кандаай түвел?!» деп бодап келир. Оон чурттап турар хоорайынга Суворов училищезинден шөлөөлеп келген курсант оолдар көзүлгенде, Орлан олардан мырыңай карак салбас. Оларның кайы бирээзи-биле таныжып, өөнүктежин апкан болза, ол мырыңай амыраар. Ачазы дайынчы ооредилгелер кылып, ырак чер баргаш, үр чиде берген болза, оон кажан-на чагаа-медээ келирин четтикпейн манап турганнаар.

Чамдыкта кеттинип турда, өөгү үстү берген болза: «Моңу иле тыртып бээйт» деп ачазы дилээр, а Серенмаа Оюновна аңаа түвексингендаа түве дег «Чайым чок» суг дигилээр, а Орлан тура халып келгеш: «Мен, ачай, мен илип берейн деп дилей бээр. Оглу шевергини кончуг иле тыртып бээр. Бичии оглу биле ачазы — ийи эр кижи — ботботтарынче чиге көрүп, каттыржып оргулаар-даа.

— Эр хей-дир сен, оглум, сенден ёзулуг эки дайынчы боон болур-дур эвеспе—деп, майор Түлүш оглун аажок мактап, эргелеткилээр.

А Серенмаа Оюновна адашкыларның чанынга кылаштап келгеш, оларның чаныр чаптап:

— Сен-даа черле ачаңны дозээн кижи-дир сен—дээш, оглун хөрээнче чыыра куспактап, оон бажының чымчак дүктерин хоюнадыр сүйбап, эргеледип олургулаар.

А. БУЛАК.

МЕБЕЛЬ БҮДҮРЕРИН КӨВҮДЕТПИШААН

Москваның мебель эптеп кылыр № 1 комбинадының продукциязы улуг негелделиг болуп турар. Ханага тургузар «Спутник», «Мцыри» дээр гарнитурлар, чымчак мебельдиң «Маргарита» гарнитуру хой-хой москвачыларның квартираларында бар апаргылаан.

Пайысылалдың марказын баскан мебель үеиниң бүгү негелделеринге дүүшкен турзун дээш комбинаттың специалистери бүгү-ле түүлдерни кылып турар. Мебель эптиг, чараш, ажылаарынга таарымчалыг. Ол № 1 комбинатка эптеп турар мебельди каастап кыдырынга чаа материалдарны: пластикти, каасталга плёнказын, металлдарны хереглеп турар. Мебельди белеткээриниҥ эң-не сайзырааган технологиязы ону үндүрерин көвүдедириниҥ аргазын берип турар.

Улуг Октябрының 60 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарышты калбартыышаан, комбинаттың мебельщиктери бо чылын бедик шыпарлыг продукцияны 55 миллион 300 муң рубльге үндүрерин хүлээнген.

ЧУРУКТА: чылдың чаа түүлдери—чымчак «Тюльпан» болгаш ханага тургузар «Восход» гарнитурлар.

Р. ДЕНИСОВТУҢ фотозу.

СПОРТ

«Кашпалдың эзири»

Чоон-Хемчик районда Ленин аттыг колхозтуң аныяктары дыштаныр хүннерин ышын ажыглаан, спорттуң янзы-бүрү хевирлеринге маргылдааларны доктаамал эрттирип турарлар.

Тыва хүрешке «Кашпалдың эзири» деп кубок дээш маргылдааны эрткен дыштаныр хүннерде колхозта комсомол организациязы биле спорт комитеди кады организастап эрттирген. Аңаа чүгле Ленин аттыг колхозтуң спортчулары эвес, а харын районнуң оскедаа черлериден командалар киришкен.

Ийи хүн дургузунда үргүлчүлеп келген 32 могенин хүрежинге, «Сүт-Хөл» совхозтан келген аныяк моге Николай Хунан-оол шүүлген, а СЭКПиниҥ XXII съездизи аттыг совхозтуң ажылчыны Доржуккай Долаан үкүүрлешкен. Ленин аттыг колхозтуң могелери Кой-оол Чамзырын биле Шуунай Монгуш үшкү, дөрткү черлерни эзлээннер.

Команда талазы-биле бирги черни Ленин аттыг колхозтуң могелери алгаш, «Кашпалдың эзири» деп кубокту чаалап алган, «Сүт-Хөл» совхоз биле Чадана хоорайның спортчулары ийги, үшкү черлерни эзлээннер.

М. СЕВЕН.

Телевидение

ФЕВРАЛЬ 1-ДЕ

МОСКВАДАН

15.45—«Төөгү арыннары». «В. И. Ленин—Октябрының социалистиг революциязының баштынчызы».
16.10—«Черге даңгырагладым.» Оренбург областың тараажыларының ужуражыышкыны.
16.55—«Чурукчулар дугайында». ССРЭ-ниҥ улустуң чурукчузу Е. Кибрик.
17.35—«Москвачылар бешки чылдың базымнарында».

КЫЗЫЛДАН

18.05—Телемедээлер.
18.20—«Хамааты камгалалының билиглерин—кижи бүрүзүнге». Дамчыдылга.
18.30—«Бис чаасканзыравас бис». Документалдыг телефильм. («Ленинчи альбом» деп циклден).
18.45—«Кедээниҥ амыдыралы». Дамчыдылга.
19.10—Телемедээлер.
19.20—Чарлаалдар, реклама.

МОСКВАДАН

19.30—«Маадырлыг чоруктуң» көжер почтазы». Дамчыдылганы Совет Эвилеллиниҥ Маадыры чогаалчы В. В. Карпов эрттирер.
20.00—«РСФСР-ниҥ алдарлыг артизи Д. Башкиров ойнап тур». Фильм-концерт.
20.15—«Экранда — кинокомедия». «Ыдык Йоргеннің байырлалы». Уран-чечен фильм. Эге сөөг РСФСР-ниҥ улустуң артизи кинорежиссёр Э. Рязановтуу.
22.00—22.30—«Ye». Информастыг программа.

АГААР

Кызылдың агаар станциязының медээзин ёзуталаар алырга, бөгүн республикага көжүп турар булуттаар, чагбас. Барымын чүк угланыышкыныг хаттың дүргеин секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температураза барын районнарга 15—20, оскелеринге 26—31 градус соор.

Кызылга көжүп турар булуттаар, чагбас. Хат кошкак. Агаарның температураза 26—28 градус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 1-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Делегейни дескиндир 80 хүн дургузунда» (2 сериялыг) 9.30, 12.15, 15.00, 18.00, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Ганс Рёкле болгаш аза» 9.00, 10.45, 17.00 «Читкен экспедиция» (2 сериялыг) 12.20, 20.30 «Шуптузун билип алыксадым» — киноклуб 15.00, «Ак пароход» 18.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ульзана» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Анна Каренина» 13.30 «Ташывазы хөрээжен» (2 сериялыг) 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

Кызылдың № 4 хоорайның профтехучилищезинге февраль 5-те 14 шакта үшкү курстун ооренікчилериниҥ хуралы болур. Ооренікчилериҥ ада-иелерин чалап тур.

1971 чылдың февраль 25-те Кызылдың ДОСААФ АМК-ның Сергей Капреевич Переладовка тывысканы 252433 дугаарлыг чолаачының шынзылгалы читкен, ону ам күш чок деп сапаар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда килдизинин 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал килдизинин 2-37-13, культура килдизинин 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизинин 2-21-47, үлетпүр килдизинин 2-22-64, чагаа килдизинин 2-41-27, информация база совет тургузуг килдистерийиҥ 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, секретариат тың 2-23-35, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16332 ЧАГЫГ 102

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниҥ Министрлер Чөвүлелиниҥ Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы биле эргелелиниҥ типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—0019